

34
126

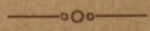
Uoepfata ibliotefa

Zihna deht teefibam

no

Rudolfa fon Zeringa

Eulfojis Konstantins Hirschs

Melander

Nr. 94
10 kap.

Peterburga
A. Gulbja apgahdiba

L. 34
L 126

Zihna deht teefibam

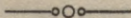
no

Rudolfa fon Teringa

Tulkojis Konstantins Hirschs

Motto:

Zihnâ Tew buhs eeguht
Tawas teefibas.

Peterburgâ

U. Gulbja apghdibâ

LATVIJAS NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA

105.036

0308041346

Grafmatu drukatava „Sanfa”, Rīgā, Marijas eelā Nr. 2

Preekchwahrd s

Rudolfs fon Jerings (v. Ihering) jaat-
sihst par weenu no wiseewehrojamakeem juristeem
un teesibu sinatnes profesoreem pagahjuscha gadu-
fintena otrâ pusê, ne tikai Wahziâ, bet wišâ
Eiropâ. *) Saktumâ pats teesibu wehsturiškâs skolas
peekritejs, wehlat Jerings pahrauga senâs tradizijas
un lausa jaunus zelus teesibu filosofijâ. Winsch
mehginaja isdibinat sawos pehtijumos teesibu iszel-
schanos un wina pateeso nosihmi. Utmetot wezos,
par muhschigeem un wiseem laikeem derigeem at-
sihtos haufschus, winsch dema jaunu: „Zihnâ Tew
buhš eeguht Lawas teesibas“. Teesibu nosihmi
Jerings reds teesibu leetderibâ: teesibas ir zilweta
deht, ne zilweks teesibu deht. Tahdas ir pamat-
domas it wišos Jeringa pehtijumos un darbos. No
wiseem Jeringa darbeem, gan ne pats plaschalais
un dsikatais, bet drofchi pats popularakais pehz
sawas walodas un isteiksmes un teem daudseem is-
dewumeem wišdaschadakâs walodâs, ko tas peedsih-
wojis, ir „Der Kampf um's Recht“ („Zihna deht
teesibam“).

Preekchwahrdâ scha darba pehdejam isdewumam,
kas isnahza Jeringam wehl dsihwam esot (1. julijâ
1891.) winsch starp zitu raksta:

R. f. Jerings, dsimis 1818. gadâ, miris 1892. gadâ, lasija
romeeschu teesibas wispirms kâ dozents Berlinê, wehlat kâ
profesors wairalâs wahzu uniwersitatês, wispehdigi Winê. No
1872. gada J. dsihwoja Getingâ.

„1872. gada pavasari es tureju Winē preefš-lasijumu, kuru ta pascha gada wasarā laidu atklastibā eewehrojami paplaschinatu un pahrstrahdatu plaschakām aprindam. Mans mehrkīs, farakstot un laišot atklastibā „Zihna dehl teesibam“, jau no pascha šakuma nebij tikdauds teoretisks, zif etiski praktiskas dabas, es mašak gribeju dot sinatnisku jehdseenu par teesibam, bet wairak gan attihstit usskatus, no kureem teesibam jasmel saws spehks, attihstit wihrišķigu un stingru teesibu šajuhtas parahdischanos.

Daudsee isdewumi, kuruš peedsihwojis šchis masais rakstinsch, peerahda, ka ta pirmee panahkumi naw issklaidrojami ar jauno usskatu kairinoscho peewillschanas spehku, bet ka lasitaju plaschakas aprindas atihst te aisstahwetu usskatu pareisibu. Šchahdu pahrleezibu manī nostiprina ari ta leeziba, ko par manu darbu nodewuschī ahrsemēs ar leelo skaitu tulkojumu.

1874. gadā isnahkuschī šchahdi tulkojumi:

1. Ungaru walodā no G. Wenzela, Peshčā.
2. Kreewu walodā Maskawas šchurnalā „Juriditscheskij Westnik“, anonims tulkojums.
3. Otrs tulkojums kreewu walodā no Wolkowa, Maskawā.
4. Jaungreeku walodā no M. A. Lapasa, Atenās.
5. Holandeeschu walodā no G. A. fon Samela, Leidenē.
6. Rumenu walodā Bukareshtas laikrakstā „Romanulu“.
7. Serbu walodā no Hristitscha, Belgradē.

1875. gadā:

8. Frantschu walodā no Meidjē, Winē un Parifē.
9. Italeeschu walodā no Rafaela Mariano, Milanā un Neapolē.
10. Danu walodā no Graebes Kopenhagenā.
11. Eschechu walodā anonims tulkojums, Brinā.
12. Polu walodā no Matatjewitscha, Lembergā.

13. Kroatu walodâ no S. Sinkowitscha, wispirims laikraftâ „Prawo“, tad atsewischkâ isdemumâ, Ugramâ.

1879. gadâ:

14. Sweedru walodâ no Zwara Alfseliusa, Upsalâ.

15. Anglu walodâ no Dschona J. Lelora, Eschikagâ, kur sagatawots ari otrs isdemums.

1881. gadâ:

16. Spaneeschu walodâ no Abdolfo Poseda-y-Biaska, Madridê.

1883. gadâ:

17. Otrs tulkojums spaneeschu walodâ no Alfonso de Pando-y-Gomezja, Madridê.

18. Otrs tulkojums anglu walodâ no Filipa A. Esworta, Londonâ.

1885. gadâ:

19. Portugatu walodâ no Dschojo Wjeita de Aranšo, Brasilijâ.

1886. gadâ:

20. Japanu walodâ no Nischi, Tokijâ.

1890. gadâ:

21. Otrs tulkojums frantschu walodâ no D. Melnera, Parisë.*)

Sawa darba wehlašos isdemumos neesmu neko grosijis. Pamatideju fawâ rakstâ tagad, tâpat tã agrak, eeskatu par tif neschaubigi pareisu un neapgahšamu, tã katru wahrdu, kas pret to buhtu teiktš, atsihstu par weltigi saudetu. Naw eespehjamš palihdset tam, un naw man preeka tahdu atgreesst, tam truhst dšinas aisstahwet fewi un fawas teesibas un

*) Šhe mineti tulkojumi žitās walodās tikai lihdsžeringa miršanas gadam. Žadomā, wehlat buhs naktušchi klajā wehldaschi jauni tulkojumi; wismas kreewu walodā lihdsž 1904. gadam bij isnaktušchi 3 jauni tulkojumi un no teem weens jau pat otrā isdemumā. Wabzu walodā lihdsž 1910. gadam, astonu gadu laikā pebzžeringa nahwes, isnaktušchi septini jauni isdemumi. Latweeschu walodā „Zihna deht teesibam“ tulkota no 17. isdemuma (1910. g.).

kaſ nejuĥt, ka apdraudetſ ne tiĥai wina teeſibu preeſſchmetſ, bet apdraudeta ari wina paſcha perſona, jo wina teeſibaſ nekaunigâ kaĥrtâ ſaimo un min kaĥjam. Taĥdſ ir iĥſtſ teeſibu filiſtra tipſ, kâ man to patiktos apſiĥmet, un dſiĥwê taĥdi tipi teeſſcham faſtopami. Rujataiſ egoiſmſ un materialiſmſ ir wina rakſtura pamatiwilzeeni. Par taĥdu zilweku waru teitt ar Ranta wahrdeem, kuri man kluwa ſinami tiĥai peĥz mana darba iſnaĥſſchanaſ: „kaſ patſ ſewi padara par taĥrpu, newar ſchehloteeſ, ja to min kaĥjam“ (Rant, „Methaphyſiſche Anfangſgründe der Eugendlehre“, Aufl. 2, Kreuznach, 1800. —133 l. p.). Siĥtâ weetâ (185. l. p. turpat) Rantſ to noſauz par „ſawu teeſibu meſchani ziteem ſem kaĥjam, no ſeegſchanoſ zilweka peenahkumâ paſcham pret ſewi,“ un no „peenahkuma pret zilweka zeenibu muĥſoſ“ Rantſ naĥt pee prinziĥa: „neſaujat ſawoſ teeſibaſ ziteem neſoditi miĥt kaĥjam.“ Taſ ir taſ paſchaſ domas, kuraſ ſawâ rakſtâ eſmu taĥſak attiĥſtiĥiſ. Taſ rakſtitas ſirdi wiſeem ſpeĥzigeem rakſtureem un tautam un iſteiktas tuĥkſtoſſcham reiſeſ. Weenigaiſ nopelneſ, uſ kuru man buĥtu teeſibaſ, ir taſ, ka eſmu ſchâſ domas ſiſtematiſti pamatoĥiſ un noteiktat formulejiſ.

Altkauijot rakſtam paſcham paĥrleezinaſ laſitaju par to eeſkату pareiſibu, kaĥduſ taĥâ aiſſtaĥwu, no teem, kaſ juĥtaſ aizinati apſtriĥdet manas domas, eſ luĥdſu tiĥai diwaſ leetaſ. Dirmiĥart, lai tee neſakroplo un neſagroſa manas domas, iĥtâ eſ ſludinata ſtriĥdu un kildoſchanoſ, pluĥſſchanaſ un praĥwoſchanaſ kaĥri, kameĥr pateeſibâ eſ praſu ziĥnu deĥt teeſibam ne kaĥtrâ ſtriĥdâ, bet weenigi tur, kur uſbruĥumſ teeſibam ir ari paſchaſ perſonaſ neewaſchana. Peeĥaĥpſchanaſ un ſaderiba, leĥniba un meer-miĥliĥa, iſliĥgſchana un atteiĥſchanaſ no teeſibu iſleetoſchanaſ weenmeĥr atrod tãm peenahzigu weetu ari manâ teoriiâ. Ta uſſtaĥjaſ weenigi pret neteeſibu nezeenigu zeefchani aiſ gleĥwuma, kuĥtruma waj weenaldſibaſ.

Otra leeta, to es luhdsu: lai tee, kas nopeetni grib isprast manu teoriju, pamehgina schai teoriija attihstitai positiwai formulai par praktisku usstahschanos, nostahdit pretim no sawas puses kahdu zitu positiwu formulu, tad teem drihs ween buhs japahrleezinajas, tur wini nonahksuchi ar tahdu formulu. Kas buhtu jadara teesibpilmwarigajam, ja wina teesibas min kahjam? Kas te war dot atbildi, kura atschkirtos no nmanas un tomehr buhtu weeta, t. i. faskanetu ar teesiskas fahrtibas pastahweschanu un personibas ideju, tas mani ir uswarejis. Kas to newar, tam atleef tikai weens no diweem: waj nu atsiht manus eeskatus, waj ari palikt puszelâ, tur war gan kam nepeekrist un kautko noleegt, bet newar tilt pats pee saweem eeskateem. Skaidri finatniskos jautajumos war wehl apmeerinatees ar to, ka apgahsch maldigu mahzibu, ja ari tas weeta newar dot zitu positiwu pateesibu, praktiskos jautajumos tur jahihkojas, un tur jaischkiras tikai par to, ka rihkotees, nepeeteef, ja zita positiwu mahzibu atraida ka nepareisu, bet tas weeta tad ari jadod zita."

Sikdauds no Zeringa preekschwahrda desmitam isdewumam wahzu waloda, kuru wehl winsch pats redigejis.

Eesklatu par wajadfigu sche aisrahdit, ka manâ tulkojumâ naw pehdejâs nodalas no Zeringa darba. Atmetu to ais diweem eemesleem: pirmfahrt tapehz, ka schi nodala par romeeschu teesibam, kahdas tas pastahweja Zeringa laika Wahzijâ, wisai speziela, un jau pats Zerings isteiz domas, ka scho nodalu winam warbuht wajadsejis islaid darbâ, kas nolemts nejuristeem; otrfahrt tapehz, ka Zerings te fludina eeskatus, kas stahw asâ kontrastâ ar manu pahrleezibu. Zerings isschkir ari privatâs teesibas subjektivas un objektivas neteesibas. Subjektivas neteesibas Zerings reds tur, tur pretneeks juridiskâ strihdû launprahctigi noleeds sawu peenahkumu, paradneeks sawu paradu, waj tapat launprahctigi

apgalwo, ka peenahkums ispidits, t. i. apstrijd otra teefibas, sinadams, ka tahdas teefibas ir schim otram, bet ne winam; objektiwas neteefibas turpretim ir tur, kur pretneeki apstrijd weens otra teefibas, buhdami labâ pahrleezibâ, ka teefibas, par kurâm tee eestahjas, wineem ir. Dirmâ, subjektivu neteefibu gadijumâ, Zeringš prasa ņ o d u tam, kuram naw bijis teefibu, kas launprahctigi apstrijdejis otra teefibas. Naw pehž Zeringa nekur robeschas starp subjektivâm neteefibam privatâs un noseegumu sodu teefibâs. Ja muhsu laiku teefibas wairs neatfihst schahdos gadijumos sôda wajadsibu, tad pehž Zeringa tâs nowirsijuschâs no pareisâ zela. Zeringam taisniba, ka wilt tahdu robeschu starp subjektivâm neteefibam privatâs teefibâs un pehž lituma sôdameem pahrkâhpumeem un noseegumeem sodu teefibâs gruhti, beeschi pat neeefpehjami. Bet Zeringam wairs naw taisniba, kad tas sôda atmeschanu schahdos gadijumos eeskata par teefibu iswirschanu. Te naw teefibu iswirschana waj meschoniba, bet taisni otradi — ta ir teefibu kultura. Un tahds, kaut ari ahrkahrteji gaušs, ir pateefais wirseens teefibu attihstibâ. Ja Zeringš tomehr dedsiigi aisstahw ņawus eeskatus, tad tapehž, ka winam pahr wisu stahw teefibas, kâ neaifflarams ņwehtums. Kas aifflar scho ņwehtumu, tas sôdams, un sôdams weenmehr. Teorijâ tahda mahziba wiszaur logifki konsekwenta, bet praktifkâ dšihwê ta dod tilai schaubigu puslihdselli. Ar sodeem noseegumi un teefibu nezeenifchana nihdeti, bet naw isnihdeti un tos nefad neifnihdês. Te wajadsigi ziti lihdselli. Ari tam, kura teefibas aifflartas, masš gandarijums, ja wina pretneeku sôda. Ar to apmeerinata weenigi ņemâ atreebibas kahre. Ne tas ir gandarijums, ja manu pretneeku sôda, bet weenigais un ihstais gandarijums man ir tas, ka atfihst manâs teefibas un pretneeka neteefibas.

Zeringam teefibas stahw pahr wisu, bet tapehž

winsch nebuht nepeeder pee teem burtu kalpeem, kureem teesibas ir titai teesibu dehl un ari zilweks titai teesibu dehl, ka daschi Jeringu pahprrot. Teesibas Jeringam ir zilweka dehl, ka to jau atsihmeju preekschwahrda sahuma. Par peerahdijumu tam, ko esmu teizis, peewedischu daschas rindas no tas nodalas, ko sawa tulkojumâ islaibu. Romeeschu teesibas, pehz kuram Wahziâ ziwilleetâs spreedâ teesu un taisnibu lihds pat pehdejam laikam, Jeringâs no-sauz par tahdam, kas nekur neder, un neder tapehz, ka nesastan ar tautas teesibu sajuhtu un naw peemehrotas dsihwes prasibam. „Sweschas teesibas sweschâ walodâ, eewestas no mahziteem un titai sinibu wihreem pilnigi saprotamas, tautai tās paleek weenmehr sweschas.“ Un tapehz Jeringâs iawtâ: „Waj tad kahds brihnumâs, ka starp tautas teesibu sajuhtu un tahdam teesibam radufes nepahrejama plaisma, ka tauta nesaprot sawas teesibas un teesibas tautu? Serihkojumi un likumi, kuri Româ toreisijos apstahkos un paraschâs bij bijuschi weetâ, te, kad suduschi wişi to pamati, tapuschi taisni par lahstu.“

Lihdsfigus eeskatus lastaji atradis weenâ otrâ weetâ Jeringa darbâ schai grahmatinâ. Lai tos ne-atbaida weens otrâs paraugam nemts peemehrs Jeringa „Zihnâ dehl teesibam“. Jeringâs nem dsihwi, kahda ta tagad un nem sawus peemehrus un sa-lihdsinajumus no tās. Ja Jeringâs sludina, ka katrai tautai lihds pehdejam jaaisstahw starptautiskâ satiskmē sawas teesibas un jaaisstahw tās karâ, tad Jeringâs naw wehl jauskkata par militarisma praweeti. Karsch patâs par sewi ir titai zihnas forma, un starptautiskâ dsihwē tahda zihnas forma tapehz, ka naw tagad zitas, un wehl masal domaja nopeetni par kahdu zitu toreis, kad Jeringâs rakstija sawu darbu. Tas patâs jafaka par ziteem Jeringa peemehreem. See wişi nemti no dsihwes un tajâ wal-doscheem eeskateem. Jeringa pamatideja tomehr paleek: us wezo teesibu drupam muhscham jadsimst

jaunām, un „zihnā Dew buhs eeguht Tawas teesibas“. Lai nem Jeringa peemehru weetā, kam tee netihf, fawas un few lihdsigu ihpatnejas dšhwibas interesēs un katrs lasis Jeringa darbu ar patiku.

Jeringa teesibu teoriju kritika peeskaita pee pšichologislām, un tahda ta ari ir pehz fawas usbuhwes. Bet nopeetns lasitajs „Zihnā deht teesibam“ tomehr atradis, ka sem teem pšichologiskeem pamateem, kuruš Jeringš iszet redsamā weetā, ir winam wehl ziti, dšitaki. Jeringš teeschi norahda, ka ikkatrs zilweks, ikkatra schkira, ikkatra tauta aisstahw ihsti un wispirmā kahrtā tās interesēs, kurās ir wiau dšhwibas ihpatnejee nosazijumi: semneeks sawu ihpafchumu, tirgotajs sawu kreditu u. t. t. Schee naw waiwš pšichologiski, bet materieli pamati. Scho materietepamatu, kà kahdas kahrtas waj tautas dšhwibas ihpatneju nosazijumu nosihme, ispauschas teesibu fajuhtā. Bet teesibu fajuhta, schis pšichologiskais pamats, naw mums masal swariga, kà dšitakee, materielee pamati. Bes teesibu fajuhtas naw nosihmes ari teem. Man te tikai ihfa peesihme: teesibu f a j u h t a i, kuru Jeringš nostahda par wisu teesibu pirwawotu, jatop par ihstu teesibu a p s i a u. Ar teesibu fajuhtu naw wiss wehl panahkts. War just fahpes, bet lai tās nowehrstu, jasin, ka schajās fahpēs draud breefmas un jasin, k à tās nowehrst.

Tas buhtu wiss, ko tureju par wajadfigu teikt wisā ihsumā sawa tulkojuma preekšwahrdā.

Alis pietates pret autoru man jaatsihmē, ka sawu „Zihnu deht teesibam“, no Wines schkrotees, Jeringš weltijis sawai „zeenitai draudsenei profesora kundsei Augustei von Litrow-Bischof“. Wehl desmitā isdewuma preekšwahrdā (1891. gadā), kad v. Litrow-Bischof kundse bij jau miruse, Jeringš isreiz wehleschanos, lai wina grahamata, kamehr tai lemts atrast lasitajus, isplatot winas wahrdu kopā ar wina, Jeringa, wahrdu.

Rigā, 31. dežembrī 1912.

Sulkotajs

Teesibu mehrkis ir meers, zetsch us tam — zihna. Ramehr teesibam draudēs breefmas no neteesibam — un tā buhs, kamehr pastahwēs pafaule, no zihnas teesibam neiswairitees. Teesibu dsihwiba ir zihna, tautu, walsts waras, kahrtu, atsewischku zilweku zihna.

Wisas teesibas pafaulē ir eekarotas, katrs swarigals teesibu noteikums bij eepreelsch jaatzihna teem, kuri tam pretojās, katru teesibu, lai ta buhtu tautas waj atsewischka zilwela teesiba, jabuht gataweem aisstahwet illkatru brihdi. Teesibas naw tikai ideja, bet ari dsihwēs spehks. Tapehz taisnibas deeweeti tehlo ar swareem weenā rolā — tajos ta swer teesibas, otrā ar schlehpu, ar to ta aisstahw teesibas. Schlehps bes swareem ir rupja wara, swari bes schlehpa — teesibu nespehks. Albeem teem jabuht kopā, un teesa un taisniba walda tikai tur, kur spehks, ar kuru taisnibas deeweete wada sawu schlehpu, lihdsigs sapratibai, ar kahdu ta rihkojas ar swareem.

Teesibas ir nepahrtrauktis darbs, un netikai walsts waras, bet wisas tautas darbs. Wisu teesibu dsihwē weenkopus redsam tāpat weselu tautu nerimstoschi zihnamees un strahdajam, kā ta zihnas un strahdā raschojot wehrtibas sawā saimneeziskā un garigā dsihwē. Itkatrs, lam nahk gadijums aisstahwet sawas teesibas, nem dalibu schai tautas darbā, peenes sawu smiltschu graudinu, lai peepilditu teesibu ideju semes wirsū.

Saprotams, usmudinajumi weenam un otram war buht daschadi. Tuhstoscheem lauschu, neaiskarti un neaiskerti, nostaignā dsihwi pa teesibu nolahrtoto zetu. Ja mehš wineem teiktu: teesibas ir zihna —

tee muhs nefapraftu, jo wini pasihst teefibas tikai la meeru un lahtribu. No wina peedfihwojumu stahwokla teem pilnigi taisniba, tapat la taisniba bagatam mantneekam, kuram swescha darba auglis nejauschi eekritis klehpi, ja tas noleeds, la ihpaschums waretu buht darbs. Maldas abi tapehz, la abas puses, kuras eetilpst tiklab ihpaschuma, la teefibas, subjektivi war dalitees ta, la weenam peekriht tikai baudijums un meers, otram darbs un zihna.

Ihpaschums un teefibas ir taisni Janusa galwa ar diweem gihmjeem: weeneem ta pagreesch tikai weenu gihmi, ziteem atkal tikai otru, tapehz ta pilniga ainu daschadiba, kuru reds weeni un otri. Ar teefibam isnahl ta tiklab atsewischkeem zilwekeem, la wese lam zilweku paaudsem. Weenu dsihwe ir karsch, zitu meers, un schas daschadibas deht tautas maldas tapat, la maldas atsewischti zilweki. Garsch meera periods — un tiziba muhschigam meeram usseed kuplos seedos, lihds pirmais leelgabala duhzeens isjauz skais to sapni, un weenas paaudses weeta, kura bes ruhpem baudijuse meeru, nahk zita, kurai tas atkal janopelna suhra kara darbâ. La ihpaschuma un teefibas sadalas darbs un baudijums, bet ikkatra ta labâ, kas bauda un dsihwo meerâ, ir bijis zitam jastrahda un jazihnas. Meers bes zihnas, baudijums bes darba peeder paradises laikeem. Wehsture tos pasihst tikai la neatlaidiga un gruhda darba panahkumus.

Cestatus, la zihna ir teefibu darbs un la atteezotees us tas praktisko nepeezeeschamibu un etisko wehrtibu ta stahw us weenas palahpes ar darbu pee ihpaschuma, attihstischu sawa raksta turpmata dalâ. Tizu, la schis darbs nebuhs weltigs, bet gan taisni otradi, la islaboschu to lo muhsu teorija (nedomaju te tikai par teefibu filosofiju, bet ari par positivo jurisprudenzi) palaiduse garam un nogrehkojuse. Ja nowehrojam muhsu sinibu, top pahrat gaischi redsams, la ta nodarbojuses wairak ar tais-

nibas swareem, nelà ar tàs schlehpu. Skaidri sinatniskà stahwokka weenpušiba, là no šcha stahwokka apškata teesibas un lo ihsumà waretu isteikt tà, là teesibas no sinatniskà stahwokka rahda masaf no winu realistikàs pufes là waras jehdseenu, bet wairaf no to logistikàs pufes là abstraktu teesibu noteikumumu sistemumu, noweduse pehz maneem eeskateem titahlu, là tas, lo sinatne šaprot sem teesibam masafšan ar ruhkto ihstenibu. Tas ir pahmetums, kuras manà rakštà peerahdijumu netruhkš.

Wahrdu — teesibas —, là sinams leeto diwejadà nosihmè, objektiwà un subjektiwà. Teesibas subjektiwà nosihmè ir no walšts ašhtu teesibu noteikumumu kopums, dšihweš litumiga šahrtiba, subjektiwà nosihmè teesibas ir — abstraktu normu konkretš ispaudums sinamas peršonas konkretà teesibu pilnwarà. Abos wirseenos teesibas usduras us pretestibam un abos wirseenos tam šchis pretestibas japahrwar, t. i. šawa pastahwešhana jaeelaro waj jaaištahw zihnà. Par šawa darba ihštenu preešchetu ešmu iswehlejees zihnu otrà wirseenà, bet šawu apgalwojumu, là zihna ir pašu teesibu buhtibà, eeskatu par nepeezešchamu peerahdit par pareišu ari pirmà wirseenà.

Neeweens neapstrihd, un tapehz šchee eeskati nepraša nelahduš tahlakus pašlaidrojumuš, ziktahlu tee šihmejas us teesibu leetà liškšanu un isweššanu dšihwè no walšts pufes: teesifikàs šahrtibas uštureschana no walšts pufes ir nepahrtraukta zihna pret nelikumibam, kuras to aišklar. Zitadi tas ar teesibu isželšchanos, ne tikai ar pašu pirmatnejo, weštures šahkumà, bet ari ar teesibu atjauninašchanu, šahda iddeenas noteek muhsu azu preešchà, ar pastahwošchu eerišojumu atzelšchanu, lihdsšchinejo litumu noteikumumu isštumschanu no jauneem, ar weenu wahrdu, ar progresiweem panahkumeem teesibàs. Šche manam eeskatam, kurešch teesibu tapšchanu noleek sem ta pa-

ſcha likuma, ſem kura ſtahw wiſa winu paſtahwe-
ſchana un buhtiba, ſtahw pretim pretejs eeflats,
kurfch wiſmaſ pee romanifteen, kà ſinatnu wihreem,
atrod wehl wiſpahreju atſihſchanu. Pehz diwu gal-
weno preekſchſtahwju wahrdeem ſcho teoriju par
teefibu iſzelschanos noſaufſchu ihſi par Sawinji-
Puchtas teoriju. Pehz ſchàs teorijas teefibas attih-
ſtas tàpat nemanot un beſ zihnas, kà attihſtas wa-
loda: naw zihnas, naw nekahdu ſadurſmju, naw pat
nekas jamelle, bet tas ir pateefibas klufais ſpehks,
kurfch beſ waras lihdsfektem pamaſam, bet droſchi
lauſch ſew zetu, ta ir pahrlleezinafchanas wara, ku-
rai pamaſam padodas prahti un kurai tee ar ſawu
rihziwu dod iſteikſmi — jauns teefibu likums nahf
dſihwè tàpat beſ kautlahdam puhlem, kà kautkurfch
walodas likums. Nolikums ſeno romeeſchu teefibas,
ka kreditors paradneeku, kurſch neſpehj maſſat,
war pahrdot par wergu uſ ſweſchàm ſemem, waj
ari ka ihpaſchneeks war atnemt ſawu leetu katram,
pee kura to atrod, wezà Romà, pehz ſchàs teorijas,
gan buhs zehlees taiſni tàpat, kà latinu walodas
likums, ka pehz cum jaleeto ablatiws.

Sahdi ir eeflatti par teefibu iſzelschanos, ar kah-
deem es pats ſawà laikà atſtahju uniwerſitati un
ſem kuru eeſpaida es ſtahweju dauds gadus. Waj
war praſit, lai atſihſtam tajos pateefibu? Naw
noleedsams, ka ari teefibas, tàpat kà waloda paſihſt
eepreekſch nenoteiktu un neapſinigu ar paraſto
wahrdu apſihmejot, organiſku attihſtiſchanos no pa-
ſchàm teefibam. Pee kahdas peeder wiſi tee teefibu
noteikumum, kuri, noſlehdſot un nofahrtojoj weikalifkà
ſatikſmè lihdsigas patſtahwigas juridiſkas darifchanas,
pamaſam iſweidojas, kà ari tee ſlehdſeeni, pee
kahdeem nahf ſiniba, analiſejot teefibas un kuri tà
top apſinaai peeejami. Somehr ſcho abu faktoru,
weikalifkas ſatikſmes un ſinibas, wara aprobeſchota:
ta war wadit un paahtrinat kuſtibu pa paſtahwoſcheem
zeleem, bet ſagraut dambjus, kas ſtraumei aiſkrusto

zeku un nekaut tai eeraut jaunu wirseenu, ta newar. To war tikai likums, t. i. taisni ar noluktu uf schahdu mehrti wadits walsts waras darbš. Tapehž naw nejaušchš gadijums, bet nepeezeschamiba, kuras pamati slehpjas dsili paschu teefibu buhtibā, ta wišas dsilakās reformas, tillab prozesā tā ari materi-elās teefibās, dibinajas uf likuma. War notikt, ta tahds jauns likums pastahwoščhās teefibās wifu šawu eespaidu eerobeschos tikai abstraktā sferā, neisplatot to uf konkretām atteezibam, kahdas nobi-binajuschās uf pastahwoščhu teefibu pamata. Ta buhtu tikai pahrmaina teefibu mehanismā, kahdas nederigas atšperes waj ritentīnā atmainišchana pret jaunu. Bet beeschi noteel tā, ta tahdas pahrgro-sibas panahkamas tikai wifai juhtigi aiskerot pastah-woščhas teefibas un priwatas intereses. Garakā laikā ar pastahwoščhām teefibam šaistijuschās tuhftošchu atšewišķķu zilweku un weselu kahrtu inte-reses tahdā kahrtā, ta tahdas teefibas naw eespeh-jamas atzelt, dsili neaišskarot schahdas intereses. Geufstinat jautajumu par kahda tahda likuma waj eerihkojuma atzelschanu, nosihmē peeteikt taru wi-šam šchām interesem, atraut polipu, kursch tuhfto-scheem taustekku zeeschi peekehrees. Tapehž iklats tahds mehginajums šazet apdraudeto intereschu ni- nako pretestibu un lihds ar to zihnu, kuru tā katru zitu zihnu, išschkir ne logišķu pamatojumu šwarš, bet zihnitaju spehķu šamehrs. Resultats tapehž bee- ſchi išnahl tahds pats tā spehķu paralelogramā: nowiršichanās no pirmatnejās linijas uf diagonali. Tikai tā išskaidrojams, kapehž eerihkojumi, kuras šabeedriba ar šawu špreedumu sen pasudinajufe uf nahwi, wehl ilgi well dsihwibu. Ta naw wehstures šastinguma wara, kura tos uštur, bet ta ir to inte-reschu pretoschanās spehķš, kuram kas ušturams.

Wifos schahdos gadijumos, kur pastahwoščhas tee- fibas atrod atbalstu schahdās interesēs, janahl zihnai, kura jaistur jaunām teefibam, lai eekarotu šew

brihwu zelu, zihnai, kura beeschi wellas gadufim-
teus. Wisniknala zihna ir tad, ja schahdas inte-
refes peenehmuschas eeguhtu teesibu formu. Te
weena otrai stahw pretim diwas partijas, un abas
tas lifuschas teesibu wehtumu par dewisi us sawa
karoga, weena — wehsturiskas teesibas, pagahtnes
teesibas, otra — muhscham dsimstoschas un sewi jau-
nus spehtus smeloschas teesibas, zilwezes wispirmo
teesibu — muhscham atdsimt no jauna. Ta teesibu
idejai paschai ar sewi rodas konfliktis, kursch top tra-
giks teem, kas wifus sawus spehtus un wifu sawu dsihwi
atdewuschai sawai pahrleezibai un kureem pehdigi ja-
kriht sem wehtures spreeduma. Wisi leelee eezih-
nijumi, lahdi tilai sinami teesibu wehturei: werdsi-
bas un dsimtbuhshanas atzelschana, semes ihpa-
schumu, amatu, tizibas brihwiba un dauds ziti, wisi
tee bij jaeekaro fihwa, beeschi gadufimteneem ilgā
zihnā, un daudsfreis asinu straumes, bet sagrautas
teesibas weenmehr un wifur, apsihmejuschas zelu,
pa kuru tahdos gadijumos gahjuschas teesibas. Jo
„teesibas ir Saturns, kursch patš apehd sawus behr-
nus“; teesibas war atdsimt tilai tad, ja tas paschas
isnihzina sawu pagahjibu. Konkreta teesiba, kura,
tapehz ka ta reis dsimuse, prasa no laika neerobe-
schotu, ta tad muhschigu pastahweschanu, lihdsiga
behrnam, kursch patš pazel roku pret sawu mahti.
Peesauzot teesibu ideju, tahdas teesibas sailmo scho
ideju, jo teesibu ideja ir: muhschiga tapschana, bet
tapuscham jadod sawa weeta tam, kas wehl top, jo:

Wiss, kas rodas, dsimst,
Ir wehrts, ka tapā grimst.*)

Tā teesibas sawā wehsturiskā attihstibā rahda
mums, tā mekle, zenschas, zihnās, ar weenu wahrdu,
tā gruhstā zihnā upurē wifus spehtus. Zilweka garš,
kursch walodas iskopschanā neapsinigi strahdā sawu

*) Schis un pahrejee diwi dsejas tulstojumi Eihgotnu Zehlaba.
Zult.

weidotaja darbu, nefastop pretestibu, kura ar waru un spehku stahtos pretim, un ari mahkslai japahrwar tikai weens pretneeks — paschas pagahntne, waldoschâ garscha. Teesibam turpretim, lâ mehrka jehdseenam, eespeestâm zilweka mehrku, zenteenu un intereschu audselli, pastahwigi jataustas un jamellè, lai atrastu pareiso zetu, un, kad tas atrasts, jafalausch pretestiba, kura tam aissprostô scho zetu. Ja ari naw schaubu, ka schi attihstiba, tapat lâ mahkslas un walodas attihstiba, noteek pehz saweem sinameem likumeem, tad tapat naw schaubu, ka pehz formas, kahdâ ta noteek, ta atschkiras no abâm pirmajâm un mums tapehz noteikti jaatraidâ Sawinji'a usstahdita un til drihs par wispahreju pateesibu atsihta paralele stary teesibam weenâ, walodu un mahkslu otrâ pusè. Râ teoretiski eestati aplami, bet nebihstami, lâ politiska mahziba ta ir weena no wisstuhmainatâm maldû mahzibam, kahdas tikai war eedomatees. Tur, kur zilwekam ja darbojas, jadarbojas ar pilnigu un skaidru mehrka apšianu, peeleehtot wisus speklus, ta tam eestaidro, ka wis notahrtofees pats no sewis un ka winsch wislabat dara, ja saleek rotas flehpi un palauschanas pilnâ swehtlaimibâ gaida, to raidis deenas gaismâ teesibu pirmawots — nazionele teesibu apšina. Te zehlonis Sawinji'a un wisu wina mahzektu aisspreedumeem pret likumdoschanas eejauschanos, te mellejams zehlonis paraduma ihstas nosihmes neisprashanai Puchtas paradumu teesibu teorijà. Paradums Puchtam tikai lihdsellis atsiht teesisko pahreleezibu. Ra pate schi pahreleeziba rodas tikai tapehz, ka ta darbojas, ka ta tikai darbojotees wispirms eeguhst spehku un ispilda sawu usderumu — pahrwaldit dšihwi, ar weenu wahrdu, ka ari atteezotees uf paradumu teesibam paleek spehka, ka — teesibas ir waras jehdseens —, tas schim eewehrojajam garam palika apflehpts. Ur to winsch tikai dewa sawam laikam to, to schis laiks prasija.

105.036

LATVIJAS NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA

2

Tas bij romantisma laikmets dsejâ. Ja tahds ne-
baidas pahrweetot romantisma jehdseenus teesibu
sinibâ un papuhlesees salihdsinat atteezigus wir-
seenus weenâ un otrâ, tas man peekritis, ka weh-
sturisko skolu tikpat labi wareja nosaukt ari par
romantisko. Teescham, ir tikai romantisks is-
tehlojums, maldu eedomas par pagahjuscheem lai-
keem, ka teesibas rodas bes sahpenr, bes puhlem, bes
darba, ka lauku pukite. Ruhktâ ikdeeniba rahda
pawisam zitu ko. Un ne tikai tas masais laika
sprihdis, kas norit muhsu azu preekschâ, tad gandrihs
wisur redsam muhslaitu tautas naidigi zihnamees,
rahda mums tahdu ainu. Espaidis paleef tas pats,
lai skatamees kur gribam pagahtnê. Sawinji'a
teorijai paleef tikai preekschwehstures laiki, par
kureem mums naw sinu. Ja nu tomehr ir atlauts
issazit tahdas domas par scheem preekschwehstures
laikeem, tad Sawinji'a teorijai, kura tos apshme ka
tahdas, kur teesibas attihstas klusi un meerigi no
tautas pahrleezibas dsilumeem, es nostahdu pretim
sawu teeschi pretejo teoriju. Un katram buhs ja-
atshst, ka manejai par labu runâ ne tikai mums
redsamâ teesibu wehsturiskâ attihstischanâs, bet, ka es
domaju, ari preekschroziba us leelaku psichologistu
ihstenibu. Preekschwehstures laiki! Bij reis modê
ispuhskot tos ar wisam labam ihpaschibam: patee-
sibas mihlestibu, atklahtibu, ustizibu, behrna newai-
nibu, deewbijibu. Saprotams, tahdos apstahkos
droshchi ween waretu nodibinatees teesibas, ja pat
nebuhtu nekahda zita dsineka ka weenigi teesistas
pahrleezibas wara; duhre un sobens tur nebuhtu
wajadigi. Tomehr tagad ikkats sin, ka laimigeem
senlaikeem raksturigas bijuschas taisni wisas pretejas
ihpaschibas: rupjiba, neschehliba, nezilweziba, wis-
dashadaka wiltiba. Tapedz eeskati, ka zilweki tajos
laikos weeglat tikushchi pee sawam teesibam nekâ
wehlatos, gan gruhti atradis tizigas ausis. Man
personigi ta pahrleeziba, ka darbs, kas tad bij

japeeleef zihnâ dehl teesibam, bij pat dauds grub-
taks, ka pat wisweenfahrschakeem lifumu noteiku-
meem romeeschu wiswezakâs teesibâs, kâ augschâ
minetee, ka ihpafschneeks katram war atnemt sawu
leetu, un kreditors paradneetu, kas nespehj maksat,
war pahrdot werdsibâ uf sweschâm semem, wis-
pirms bij jaiskaro sîhwa zihna un tilai tad tee
eeguwa neapstribdamu wispahreju atsihschanu. Lai
nu buhtu kâ buhdams, preekschwehstures laikus mehs
waram atstahst pee malas. Mums peeteef ar to, to
sneedf wehsturiskas sinas par teesibu izselschanos.
Schis sinas mums stahsta: teesibu dsimschanu tâpat
kâ zilweka dsimschanu weenmehr pawadijuschas
gruhtas dsemdechanas sahpes.

Un ka tâ ir, waj mums par to jastumst? Taisni
tas apstahklis, ka teesibas nekriht tautam flehpi bef
puhlem, ka tâm dehl teesibam jakaro, jazihnâs, ja-
seedo asinis, tâisni schis apstahklis faista tautas ar
winu teesibam ar tâm firfnigâm faitem, kahdas
rodas mahte ar behrnu, kad ta ar dsihwibas
breesmam dod tam dsihwibu. Bef puhlem eeguhtas
teesibas ir tas pats, kas stahrka atnesis behrns; to
stahrkis atnesis, war atkal aisnest lapfa waj wanags.
Bet mahte, kas sahpem dsemdejuse behrnu, nelaus
to sew laupit, un tâpat tauta nelaus sew laupit
teesibas, kas tai bijuschas jaeklaro asinainâ darbâ.
War pat apgalwot: mihlestibas energiju, ar kahdu
tauta turas pee sawâm teesibam un tâs aisstahw,
noteiz tâs puhles un tas darbs, kuru tâs tai mak-
sajuschas. Ne weenfahrschs paradums, bet upuri
ir tas, kas kal wisstiprakâs faites stary tautu un
tâs teesibam, un kuru tautu Deews mihto, tai tas
nedahwina to, kas tai wajadfigs, pat neat-
weeglina tai tâs darbu, lai to eeguhtu, bet
taisni tai dara to gruhtaku. Un schai nosihmê
es pilnigâ pahrléesibâ saku: zihna, kuru prafa tee-
sibas lai dsimtu, naw lahsis, bet swehtiba.

Tagad es apstatischu zihnu deht subjektivam jeb konkretam teesibam. Tahda zihna izelas, ja aisskar tahdas teesibas waj nekauj tas isleetot. Sa ka neweenas teesibas, ne atsewischku zilweku, ne tautu, naw pasargatas pret tahdam breezmam — jo weena interesem, usturet sawas teesibas, stahw aisseween pretim otra intereses, tas neewehrot — tad saprotams, ka tahda zihna nowehrojama it wisur: priwatu, walsts un starptautisku teesibu sferas. Aisstartu teesibu aisstahweschana starptautiska satiskme, karā, tautas pretoschanas pret walsts waras patwalas akteem fazelotees, sadumpojotees waj sarihkojot rewoluziju, priwatteesibu patwariga realiseschana, isdarot lintshoschanu, ka ari widus laitu duhres teesiba un tas pehdejās atleekas muhsu deenās — diwkauja, tahtat likumā atkauta nepeezechana paschaisfargaschanās, un pehdigi, likumā nokahrtota ziwilleetu teesaschanas kahrtiba — wifas schis daschadās formas ir weenas un tas paschas teesibu zihnas formas un skati, lai ari daschadas ir schis formas, daschadi paschi strihdus preetschmeti un daschadi zihnas apmehri. Ja es no wifam scham daschadam formam iswehlos to, kur zihna noteek wismerigat — legalo zihnu teesā, tad ne tapehz, ka ta man, ka juristam, stahw wistuwat, bet tapehz, ka tur wisdrihsat war pahrprast leetas ihsto un pateeso stahwollu, war pahrprast titlab juristi, ka ari laji. Wifos zitos gadifumos zihna ka tahda parahdas atklati un gaischi. Ka tur leeta grosas ap mantam, kas wehrtas katra upura, saprotams pehdejam tulschgalwim, un neweens neusstahdis jautajumu, kapehz zihnas, kapehz labat nepeekahptees? Legala priwatintereschu zihnā leetas stahw pawisam zitadi. Samehra neezigalas intereses, ap kuram strihdus grosas, muhscham jautajums par manu un tamu, neisnihzinamā prosa, kas faistita ar scho jautajumu, noraida to, ka rahdas, sibku un praktisku aprehkinu walsti, tapat forma, kurā strihdus nori-

finas, tās mechaniskais raksturs, kas nepeelaisch brijhu, spehzigu personas nostahschanos pirmā weetā, mas war labot sliktu eespaidu. Bij laiki, kad ari par privatinteresem paschu personu sauza zihnā un tad ari te zihnas pateesā nosihme nahza gaischi redsama. Kad wehl sobens isschkihra par tauu un manu, kad widuslaidu bruaineeks pretneekam peeteiza zihau, ari tam, kas stahweja nomalus tihri negribot wareja rastees jausma, ka schai zihnā neisschkir tilai par le e t a s wehrtibu, lai nowehrstu naudas saudejumus, bet ka leetā persona leek un aisstahw pate sewi, sawas teefibas un sawu godu.

Mums tomehr naw wajadsigs saukt palihgā sen issuduschus apstahklus, lai pehz teem tullotu to, kas, pehz formas gan zitādi, bet pehz todola taisni tā toreis, noteek ari schodeen. Jaestatas tilai azumirkli muhsu tagadejā dsihwē un janodstinas pascheem sewi, lai dabutu peerahdijumus, kahdi mums wajadsigi.

Ratru reisi, kad muhsu teefibas aisskirtas muhsu preekshā nostahjas jautajums: aisstahwet tās, nepadotees pretneekam, tā tad zihnitees, waj, lai iswairitos no zihnas, atmest teefibam ar roku. Isschkirschanos schis jautajums prasa iktatram. Lai nu to isschkirto weenadi waj otradi, tahda isschkirschanas weenmehr saweenota ar sinamu upuri: weenā gadijumā upurē teefibas meeram, otrā meeru teefibam. Jautajuma begpunkts, tā rahdas, isnahk tahds: kusch upuris pehz gadijuma un paschas personas indiwidueleem apstahkleem panesamaks. Bagatneeks meera deht upurēs winam neewehrojumu naudas sumu, nabagais, kuram schi suma samehrā dauds eewehrojamata, upurēs tās deht meeru. Tā jautajums par zihnu deht teefibam iswehrstos par weenkahrshu rehlinu usdewumu, kur buhtu jaapsver eeguwumi pret saudejumeem weenā un otrā pusē un pehz teem tad jaischkiras.

Ka tā nu pateefibā naw, sinams katram. Itdeenas peedshwojumi rahda mums prahwas, kur

strijhdus preekschmeta wehrtiba pawisam naw fa-
mehra ar paredsamam puhlem, ustraukumeem, isde-
wumeem. Neweens, lam rublis buhs eekritis aka,
neisdos diwus, lai dabutu to lauka. Jautajums, zil
wikam buhtu jaisdod ir tam titai rehkinu usde-
wums, un wairak nelas. Rapehz winsch tapat ne-
rehkinaš, kad tam jauffahk prahwa? Nesakat: winsch
doma winnet un rehkina, ka tahda gadijuma isde-
wumus segs wina pretneeks. Suristi sin, ka prahw-
neekus daschreij neattur no prahwas ussahkschanas
pat droscha pahrlleziba, ka uswaru nahksees dahrgi
samakfat. Zil beeschi adwokatam, kad tas pasklaidro
klientam leetas nelabwehligo stahwolli, jadsird:
winsch zeeschi esot nodomajis west prahwa, lai tas
maksajot ko maksadams.

Ra isstaidrot tahdu, no prahtigas intereschu ap-
rehkinašchanas stahwolka, pawisam neprahhtigu rih-
zibu?

Altbilde, kuru te parasti dabujam dsirdet, sinama:
wainigs noscheshlojamais prahwoschanas kahres
grehks, kildoschanas kahre, wehleschanas sadot pret-
neekam, pat ja sin, ka pats samaksas tikpat dahrgi
waj pat wehl dahrgak.

Altstahsim tagad abus privatkaudis strihdamees
un nemsim to weeta diwas tautas. Weena atneh-
muse otrai kwadratjuhdsi neaugligas, nederigas
semes. Waj schai otrai kadeht jaeesahk karisch?
Upslatifim jautajumu taisni no ta pascha stahwolka,
no kahda to prahwoschanas kaislibas teorija ap-
spreesch atteezotees us femneeku, turam taiminsch
ataris daschas pehdas no wina tihruma waj fa-
sweedis wina lauka atmenus. Ko gan nosihme
kwadratjuhdsi neaugligas semes, salihdsinot ar karu,
kusch tuhkstoscheem maksä dsihwibu, nes behdas un
postu buhdinas un pills, aprij miljonus un mil-
jardus walsts mantas un beeschi apdraud pat
walsts pastahweschanu. Kahda mukiba par neekeem
nest tahdus upurus!

Tà wajaðsetu ðlanet ðpreedumam, ja semneeku un tautu mehrotu ar weenu mehru. Tomehr neweens nedos tautai tahdu pat padomu, kahdu tas dod semneekam. Rats juht, ta tauta, kura zeetis klusu, ja ta aisttar winas teesibas, pate apseegele sawu nahwes ðpreedumu. Tautai, kura laus lai kaiminsch nesodits atnem weenu kwadratjuhdsi, atnems ari zitas un drihs tai nebuhs wairs nefa, to ta waretu sault par sawu, un tai buhs jabeids pastahwet ta walstij.

Ja nu tautai jaaisstahwas weenas kwadratjuhdses deht, neprasot zil ta wehrts, kadeht lai nedaritu to paschu semneeks sawa semes gabalina deht? Waj mums tas warbuht buhtu jaapmeerina ar isteizeenu „quod licet Jovi, no licet bovi“? Tomehr, ta tauta nezihnas tas kwadratjuhdses deht, bet pate fewis deht, sawa goda un sawas neaktaribas deht, ta ari prahwas, kur subðsetajam jausstahjas pret teesibu semsirdigu neewehroschanu, netriht swara neezigais striedus preekschmets, bet ideals mehrtis: u j s t a h s c h a n a s par paschu personu un tas teesibu sajuhtu. Schahda mehrta preekscha ta azis, kura teesibas aistkatas, saude sawu nosihmi wisi upuri, un nepatitschanas, kas saweenotas ar prahwu netriht wairs swara — mehrtis usswer lihdsellus. Ne praktiskas naudas intereses ir tas, kas aistartam leel ussahkt prahwu, bet moraliskas sahpes par nodaritu netaisnibu. Naw winam no swara atdabut atpakal tilai paschu preekschmetu — winsch to warbuht, ta tas tahdos gadijumos beeschi nahk preekscha, jau atwehlejis kahdai nabagu eestahdei, — bet gan tam no swara, atdabut sawas pateesas teesibas. Eekscheja bals winam saka, ta winsch nedrihst atkahptees, ta winam netriht swara maswehrtigais preekschmets, bet wina personiba, wina gods, wina teesibu sajuhta, wina paschzeeniba, ar weenu wahrdu — prahwa no weentahrscha intereschu jautajuma winam isnahk par r a k s t u r a j a u .

t a j u m u: personibas u s t u r e s c h a n u waj f a u d e s c h a n u.

Deedsihwojumi tomehr rahda, la tilpat beeschi daschi ziti tahdos pat apstahlos isschiras taisni otradi — meers teem mihtaks nekà ar publem us-turetas teesibas. No lai spreescham par tahdam leetam? Waj weenfahrschi fazit: ta ir katra at-sewischta zilweka personiga garschas un tempera-menta leeta, weens ir strihdigs, otrs meermihligs. No teesibu stahwohla abi weenlihdj attaisnojami, jo teesibas atlauj teesibpilmwarigam iswehletees: waj nu isleetot tàs waj ari atmetst tam ar roku. Schoš eestatus, kuras, là sinams, beeschi fastop ari dsihwè, es atsihstu par galigi atmetameem, par tahdeem, kas pawisam nefastqn ar teesibu dsikako buhtibu. Ja tahdi eeskati kautkur taptu wispahreji, ar teesibam pascham buhtu galà, jo lamehr teesibas, lai waretu pastahwet, prasa wihrischligu pretoschanos neteesibam, schee eeskati sludina glehwuligu behgschanu no tam. Teem pretim es usstahdu schahdus: pretotees semam neteesibam, kas aisskar paschu personu, t. i. tahdam, kas pehz saweem panehmeeneem isnahk là teesibu saimoschana, personas apwainojums, ir katra pee-nahkum s. Pretotees ir ta peenahkums, lam tahdas teesibas, pascham pret fewi, jo tas ir moralistas paschustureschanas bauflis, ir ari peenah-kums pret wisu sabeedribu, lai teesibas nahktu leeta un taptu dsihwas.

* * *

Zihna dehl teesibam ir peenahkums pascham pret fewi.

Usturet sawu pastahweschanu ir wisas dsihwas radibas augstakais likums un schis likums parahdas un top redsams paschusturas dsinekli. Zilwekam nu kriht swarà ne tikai siisflà dsihwiba, bet ari mora-lisflà, un weens no nepeezeeschameem nofazijumeem,

lahdos ta war pastahwet, ir — eestahtees par sawam teesibam. Teesibās zilwetam ir wina moraliskās pastahweschanas nepeezeeschamee nosazijumi un tajās winsch toš aisschahw, bes teesibam zilwels nogrimst us weenas palahpes ar katru dšihwneeku. *) Un no abstrakto teesibu stahwołka Romā pilnigi pareisi nostahdija wergus us weenas palahpes ar dšihwneekem. Eestahtees par teesibam ir moraliskās paschustureschanās peenahkums. Pilniga atteikšanas no teesibam, schodeen, taisniba, las neespehjams, bet reis tahda bij eespehjama, ir moraliska paschfleptawiba. Teesibas nu tomehr ir tikai atsewischku teesibu institutu kopsuma. Katrs no scheem instituteem, tā ihpaschums, tā lauliba, tā lihgums, tā gods eefwer sewi tahdu ihpatneju fisishtu waj moralishtu pastahweschanas nosazijumu, **) tapehz atteiktees no weena no teem, juridiski tikpat neespehjami, tā atteiktees no wisam teesibam. Bet las katrā sinā eespehjams, las ir lahdas zitas personas usbrukums weenam waj otram no scheem nosazijumeem, un katra teesibu subjekta peenahkums ir atfist tahdu usbrukumu. Ar to ween, tā schee dšihwibas nosazijumi teel atfisti teesibās, nekas wehl naw darits, teem jatop konkreti ufstureteem no teesibu subjekta. Gemeslu tam dod patwala, ja ta eedroschinas aisskart schos dšihwibas nosazijumus.

Bet ne katras neteesibas ir patwala, t. i. fazelschanās pret teesibu i de ju. Las, kuram ir tahda mana leeta un kursch sewi tur par tās ihpaschneeku, nenoleeds manā personā ihpaschuma ideju, bet gan

*) Rahdā Heinricha fon Kleista nowelē „Michaels Kolbass“ dsejneeks leel teikt sawam waronim: „Laba! buht sunim, ja mani min tahjam, nekā zilwetam.“

**) Peerahdijumus tam esmu dewis sawā darbā „Zweck im Recht“ (1. fehj. 434. lapp., 2. isd. 443. lapp.), apšimejot teesibas tā spaidu zelā no walsts waras dšihwē ihwestu sabsedribas dšihwibas noteikumu nodroschinaschanu.

taifni atfauzas us scho paschu ideju few par labu. Starp mums eet strihdus tilai par to, kuresch no mums ihpaschneeks. Saglis un laupitajs turpreti nostahjas ahrpus ihpaschuma, tee noleeds manâ ihpaschumâ ari ihpaschuma ideju un lihds ar to weenu no manas personas dsihwibas pamatnosajijumeem. Lai eedomasamees winu rihzibu kâ wis-pahreju — un ihpaschuma titlab prinzipâ, kâ ari praktikâ wairs naw. Tapehz tahds darbš naw tilai usbrukums manai leetai, bet ari usbrukums, kas wehrstš pret manu personu. Un ja nu mans peenahlkums ir eestahtees par manu personu, tad tahds peenahlkums ir ari eestahtees par teem nosajijumeem, bes kureem persona newar pastahwet. Tas, kura ihpaschumam usbruktš, sawâ ihpaschumâ aistahw pats fewi, sawu personibu. Weenigi tai gadijumâ war attaisnot ihpaschuma pameschanu littena warâ, ja peenahlkums eestahtees par ihpaschumu, nahf konfliktâ ar zitu augstaku peenahlkumu, peemehram usturet dsihwibu, kâ tas noteek, ja laupitajs apdraudetam leek preeskchâ iswehletees starp dsihwibu un naudu. Isnemot schahdus konfliktus, katra peenahlkums aptarot teesibu nezeenischanu wina personâ ar wiseem teem lihdselkeem, kas stahw wina rihzibâ. Ja tahds zeesch tahdu teesibu nezeenischanu, winsch sawâ dsihwê us brihdi peelaisch bes teesibu stahwolkli. Bet tahdam leetam neweenam nebuhs pascham sneegt palihdsigu roku. Pawisam zitads ir ihpaschneeka stahwolkli pret tahdu zilweku, kas labâ pahrleezibâ patur pee fewis un neatdod winam ta ihpaschumu. Sche jautajums par to, kas jadara, pawisam naw wina teesibu fajuhtas, wina rakstura waj wina personibas jautajums, bet weenigi tilai intereschu jautajums. Te war saudet weenigi leetas wehrtibu un tapehz pilnigi saprotams, ja apswer ko war winnet un ko leek us spehles, apswer weenu un otu warbuhtigu isnahkumu un pehz teem taifa sawu flehdseenu: zel prasibas suhdsibu, atfakas no tās

waj islihgst farwâ starpâ.*) Islihgums ir tas no abâm pusem usstahditu warbuhtibu aprehkinu isnahkums, kurâ schee rehlini fastan, un pehz teem eeskateem un apstahkkeem, kahdus es sche peenemu, ne tilai peelaischams, bet ari patš pareisakais strihdus isschirschanas lihdselks. Ja tahdu isnahkumu tomehr til wifai beeschi gruhti panahkt, ja pat abi prahwneeki ar saweem adwolateem teesâ jau eepreelsch atraida katru islihgshanas mehginajumu, tad tas noteet ne tilai tapehz, ka katrs no prahwneekem zer eeguht uswaru, bet ari tapehz, ka katrs pretneeku tur sinamâ mehrâ aisdomas par wina teesibam un launprahtigu noluhku. Tahdâ kahrtâ strihdus jautajums katra prahwneeka psichologijâ, lai ari pehz isteefaschanas kahrtibas tas norisinas objektivu neteesibu (rei vindicatio) formâs, isweidojas taisni tâpat kâ eepreelschejâ gadijumâ, kâ apsiniga teesibu aisskarschana. No aisskarto teesibu subjekta stahwolka stingriba, ar tahdu teel atsisst usbrukum teesibam, ir tilpat motiweta un moraliski tilpat attaisnojama, kâ aisstahweschanas pret sagli. Ja schahdâ gadijumâ mehgina prahwneeku atbaidit no prahwas, norahdot tam us isderumeem un zitâm prahwofchanas kelam, psichologiski nodara kluhdu: strihdus jautajums te prahwneekam naw intereschu jautajums, bet aisskartas teesibu sajuhtas jautajums. Isschirofchas te ir aisdomas par pretneeka slihteem noluhkeem.

Schis aissahdijums lai mani aissargatu pret pahmetumu, itkâ es sludinatu weenmehr zihnu deht teesibam, neslatotees us konfliktu, kahds tai bijis par eemeslu. Sitai tur, tur personu paschu winas teesibas min lahjam, esmu teesibu ustureschamu atsinis par personas paschustureschamu un lihds ar to par goda leetu un moralisku peenahkumu. Ja scho til stipri usswehrtu starpibu naw eewehrojuschî, un man usspeesch musliku mahzibu, itkâ kildas un strihdus buhtu kas staisst un itkâ prahwofchanas labre un teepiba buhtu tilumi, tad isskaidrojumam man atleel weens no diweem: waj nu japeenem, ka te ir darischana ar negodigu istureschanos, kura sagrosa nepatihlamu mahzibu, lai to waretu atspehtot, waj ari mans raksts lasits til pawirschî, ka gramatas galâ aismirsts tas, kas lasits saktumâ.

Ja isdodas isnihzinat tahdas aisdomas, pretoschanas ihstenaiss nervs ir pahrgreests un prahwneekem atwehrta eespehja, apstatit jautajumu weenigi no intereschu stahwokka un lihds ar to ari islihtgt. Rahds grubti pahrwarams kawellis wifos schahdos gadijumos ir tee aisspreedumi, kahdi jau eepreefsch eefaknojuschees prahwneeka, katram juristam, kas nodarbojees praftse, loti labi sinams. Un tapehz es domaju, ka no schas puses man nepretosees, ja apgalwoju, ka schi psichologista nepeesjamiba, schi neustizibas neatlaidiba, naw nekas nejaufchi ihpatnejs, kas buhtu isflaidrojams ar kahdas personas raksturu, bet ka schai sinâ leelâ mehrâ noteizoschâ loma peekriht wispahrejeem isglihtibas un zilwetu nodarboschanas pretstateem. Wisnepahrwaramata schi neustizeschanas ir pee semneeka. Tâ sauзамâ prahwoschanas laisliba, kura to apwaino ir diwu, fewischki semneekam ihpatneju, faktoru auglis. Schee diwi faktori ir: stipri attihstitas ihpaschuma juhtas, lai neteiktu jau skopums, un neustizeschanas. Ne-weens nesaprot sawu labumu tik labi un netur to, kas winam ir, tik zeeschi, kâ semneeks, un tomehr neweens atkal tik beeschi neseedo wifu sawu mantu weenai prahwai, kâ winsch. Rahdas, ka te buhtu pretruna, bet pateesiba wifs tihri dabigi. Taisni semneeka stipri attihstitas ihpaschuma juhtas leet tam schapigat sajust katru aisskarschanu un tad ari reakzija isnahl spehzigaka. Semneeka prahwoschanas laisliba ir ais neustizeschanas zehluses ihpaschuma sajuhtas nomaldischanas, nomaldischanas, kas, kâ lihdsiga parahdiba mihlestiba, greisfirdiba, pehdigi greefsch asmeni pate pret fewi un tâ isposta to, ko grib glahbt.

Interesantu apstiprinajumu tam, ko te esmu teizis, dod romeeschu teefibas. Tur schi neustizeschanas, kura katrâ juridiskâ strihdâ eedomajas pretneeka kaunprahctigus noluhkus, peenehmuse taisni teefisku noteikumumu formas. Wifos juridisku strihdu gadiju-

mos, ari tahdos, ja abas puses labâ pahrleezibâ, tam, kursch saudejis, par pretoschanos otra teesibam, jamakfâ sods. Aiswainotai teesibu fajuh tai ar teesibu atsihschanu ween naw dots peeteekofschs gandarijums, ta prasa wehl ihpaschu gandarijumu par to, ka pretneeks apsinigi waj neapsinigi apstribdejis teesibas (fl. tahlaf). Ja muhsu laitu semneekem buhtu jarada teesibas, tas isnahktu tahdas pat ka winau kahrtas beedreem senâ Româ. Bet jau Româ ar kulturas palihdsibu prinzipâ salausa neustijeschanos teesibâs, noteikti noschkirojot diwejadas neteesibas: wainigâ un newainigâ jeh subjektiwâs un objektiwâs.

Schis pretstats stary subjektiwâm un objektiwâm neteesibam tillab likumdoschanâ, ka finatnistâ nosihmê, ahrlahrteji swarigs. Tas noteiz to, ka tee f i b a s no taijnibas stahwokka skatas us paschu leetu, un ka sakarâ ar to pehz weenâm waj otrâm neteesibam apspreesch daschadi paschu scho neteesibu sekas. Surpretim atteezibâ us pascha teesibu sub j e k t a eeskateem, ka ari atteezibâ us to, kahdâ weidâ teel aisskarta no neteesibam wina teesibu fajuh ta, kura nellausas us teorijas abstrakteem jehdseeneem, schim pretstatam naw nosihmes. Aisewischka gadijuma apstahkli war buht tahdi, ka juridiskâ strihdâ, kurâ no likuma stahwokka buhtu tilai objektiva teesibu aisskarschana, tam, kura teesibas aisskarta, eemefls redset kaunprahtigu noluhktu, apsinigas neteesibas pretneeka puse, un schee wina eeskati ar pilnu teesibu buhs isschkiroschee preeksch wina istureschanas pret pretneeku. Ka likums pret mâna paradneeka mantneeku, kursch no parada neta nesin un gataws to atmakfat tilai tad, ja parads titu peerahdits, dod man to paschu conditio ex mutuo (tas paschas prasibas teesibas), kahdu tas dod pret paschu paradneeku, kas nekaunigâ kahrtâ noleeds aishemmumu, waj bes kahda pamata leedsas to atdot, tas wiss neatures man weena un otra rihzibu apspreeft daschadi un pret katru no teem rihkotees

zitadi. Paradneeks manâs azis schahdâ gadijumâ stahw uf weenas palahpes ar sagli: winsch, pats to labi apfinadamees, grib atnemt to, kas man peeder, wina personâ apfinigas neteesibas fazelas pret teesibam. Mana paradneeka mantneeks turpretim; lihdsigs tam, kurfch ar labu apsinu paturejis sawâ peederumâ kahdu no manâm leetam. Winsch neno-leeds likumu, ka paradneekam jamakfâ, bet tikai manu apgalwojumu, ka winsch buhtu paradneeks. In wiss, to esmu teizis par tahdu, kas labâ apsinâ patur otra leetu, sihmejas ari uf winu. Ur w i n u es waru islihg, waj atteiktes pawisam no prahwas, ja newaru buht droschs par panahkumeem. Turpretim pret paradneeku, kurfch grib laupit man manas teesibas, kurfch rehina uf manu kautreschanos no prahwoschanas, manu kuhtribu un manu meet-pilsonibu, manu rakstura wahjibu, man wajag un man buhs aissahwet manas teesibas, lai tas malfatu to malfadams. Ja es to nedaru, es atmetu ar roku ne tikai fchâm teesibam, bet teesibam w i s p a h r i.

Es sagaidu, ka te eebildis: ko sin tauta no ihpafchuma teesibam un prasibu teesibam kâ personas moraliskas pastahweschanas nosazijumeem? S i n a t? — To gan nel! Bet waj ta tās ne juht kâ tahdus nosazijumus, tas zits jautajums. In zeru, ka warefchu peerahdit, ka tas tâ ir. Ko tauta sin no neereem, atnam, plauscham kâ fisiskas dschwibas nepeezeeschameem nosazijumeem? Bet duhreenu plauschâs, fahpes neerês waj atnâs juht katrs un saprot to atgahdinajumu, kahds tam dots. Fisiskas fahpes ir signals, ka organismâ raduschees trauzekli, raduschees tam kaitigi eespaidi. Schâs fahpes atwer mums azis pret breefmam, kahdas draud, bet zeeschanas, kahdas tās sagatawo, atgahdina buht usmanigeem. Taisni tâpat ar moraliskâm fahpem, kurâm zehlonis apfinigâs neteesibas, patwalâ. Weeglasas waj asatas, flatotees pehz ta, zil nu katrs pret tam juhtigs, kâ ari pehz teesibu aissfarschanas formas un paschu aissfarto

teesibu preekschmeta (par to runa buhs tablat), tās tā moralistās sahpes leet sewi just katram, kursesch naw galigi notrulinajeēs, t. i. naw peeradis pee fattiska besteesibu stahwokka. Tās greeschas pee zilweka ar to paschu atgahdinajumu tā fisisktās sahpes. De es masak domaju tuwako atgahdinajumu, darit sahphem galu, wairak atgahdinajumu, kas sneedsas tablat — usturet weselibu, kuru saposta tahda besdarbigā zeeschanās. Weenā gadijumā atgahdinajums, ruhpetees par fisisko, otrā par moralisko paschustureschanu. Nemsim wisspilgtako gadijumu ar goda aifstarschanu, un lauschu kahrtu, kurā us goda aifstarschanu slatas wisjuhteligak, — militaraprindas. Ofizeeri, kursesch pazeetigi panesis goda aifstarschanu, usskata tā kautko neeespehjamu. Rapeh3? Gestahtees par sawu godu iklatra peenahkums, kapeh3 tad schi kahrtu leelakā mehrā usfwer scha peenahkuma ispidischanu? Tapeh3 ka ta pareisi sajuht, ka wihrischkiga eestahschanās par sawu personibu ir wisa tās stahwokka nepeezeeschamakais dsihwibas nosazijums, ka lauschu kahrtu, kurai peh3 sawas dabas jabuht personigas wihrischlibas eemeesojumam, nedrihkt zeeft sawu beedru glehwulibu, ja negrib pate sewi passemot.*) Nemat salihdsinajumam tagad semneeku. Tas pats zilweks, kursesch ar ahrkahrteju neatlaidibu aifstahw sawu ihpashumu, atteezibā us godu stipri nejuhtigs. Rā tas isflaidrojams? Ur tahdu pat pareisu sajuhtu par sawas dsihwibas nosazijumu ihpatnejibu tā militaraprindas. Wi na usdewums neprasa wihrischlibu, bet darbu, un darbu tas aifstahw sawā ihpashumā. Strahdat un eeguht ihpashumu semneekam goda leeta. Slinku semneeku, kursesch nolaisch sawus laukus waj weeglprahktigi isfchkeesch sawu mantu nizina ziti semneeki, tāpat tā ofizeeri, kursesch netur neko no sawa goda, nizina wina

*) Schee eestati plaschal attihstitt manā grahamatā: „Zweck im Recht“ (2. fehj. 302.—304. lapp.; 2. isd. 304.—306. lapp.).

lahrtas beedri. Nemeens semneeks turpretim nepahrmetis otram, ja tas lahda apwainojuma deht nebuhs fazehlis skandalu waj eefahzis prahwu, ka weens ofizeers nepahrmetis otram, ka tas naw labš fainneekotajs. Semneekam lauti, kuras tas apstrahda, un lopi, kuras tas audsina ir wina dšihwibas pamati, un pret kaiminu, kursch daschas pehdas buhs eearis wina semē, waj tirgotaju, kas tam nemakša par wina wehrscheem, winsch pehz sawas paraschas, t. i. prahwojotees ar wisnitnako taislibu, wedis taisni tahdu paschu zihnu deht sawam teesibam, tahdu ofizeers ar sobenu rokā islaro pret to, kas wina godam nahzis par tuwu. Ubi usupurejas paschaisleedšigi. Setas teem pawifam nekriht swarā? An teem tas tā ja d a r a, jo tee paklausa tikai sawas moralistas paschustureschanās ihpatnejeem likumeem. Nosehdinat tos paschus zilwetus us swehrinato sola un leekat weenreis ofizeereem spreest teesu par noseegumeem pret ihpaschumu, semneekem par goda aiskarschanu, otrreis atkal otradi. Zil daschadi weenā un otrā gadijumā buhs sčee spreedumi! Pasihstama leeta, ka noseegumu leetās pret ihpaschumu, naw bargatu teesneschu par semneekem. An, lai gan man naw sčai leetā peedšihwojumu, es tomehr esmu ar meeru deret, ka tajos retos gadijumos, kad semneeks nahls ar sūhdšibu par goda aiskarschanu, teesnesim nefalihdšinami weeglat buhs to peerunat, lai salihgst meeru, nekā tai gadijumā, ja tas nahls ar sūhdšibu par manu un tawu. Senās Romas semneeks, ja bij dabujis pa auši peedewa apwainotajam par 25 ašeem, un ja lahds tam bij issitis azi, winsch eelaidās šarunās un galu galā islihga, lai gan tam bij teesiba issist azi pascham issitejam. Turpretim winsch prašja no likuma, ka sagli, kursch peekterts teeschi pee nedarba, winam brihw paturet par wergu, bet gadijumā, ja tas pretotos, to nogalinat. An likums tam dewa sčho teesibu. Pirmā gadijumā leeta grosijās tikai ap wina godu,

wina meefu, otrâ — ap wina ihpafchumu un mantu.

Râ trescho es nemfchu wehl tirgotaju. Raš ofizeerim gods, femneekam ihpafchums, tas tirgotajam credits. Kredita uftureschana winam dšihwibas jautajums. Sa kahds tirgotaju apwaino nolaidibâ pee peenahktumu un lihgumu ispildifchanas, apwaino to fahpigat, nelâ tas, kas apwaino to personigi waj afsog. Dilnigi faflan ar tahdu tirgotaja ihpatneju fahwolkli, ja jaunatu laiku likumi weegprahtiga un launprahtiga bankrota fodamibu weenmehr wairaf un wairaf eerobefcho fikai uf tirgotajeem un teem tuwu fahwofcham aprindam.

Wifu, to te efmu teizis, neefmu teizis tapehz, lai konstatetu weenkahrſchu faktu, ta teefibu fajuhta war buht daschadâ mehrâ juhtiga, fkatotees pehz weena waj otra zilweka kahrtaf un nodarbofchanaš, un ta juhtigumu, ja teefibas aiffkartas, mehro weenigi ar kahrtaf interefchu mehru. Ne, patš fchis faktš man bij wajadfigs, lai noftahditu pareifâ gaimâ zitu pateefibu, kurai daudf leelaka nofihme, protat to, ta katrs fawâš teefibas aifftahw fawuš etiftoš dšihwibas nofazijumus. Tas apftahklis, ta teefibu fajuhtas wisleelakâ kairinamiba trijâš minetâš kahrtaš parahdas taifni tur, kur jamellê fcho kahrtaf ihpatnejee dšihwibas nofazijumi, rahda mums, ta teefibu fajuhtas reageschenu nenoteiz, kâ katrâ parafstâ ikdeenifchâ ufbudinajumâ waj uftraulumâ, weenigi temperamenta un rafitura ihpatnibas, bet ta fche darbojas lihdfi ari foziâls faktors: fajuhta, ta taifni fchis teefibu instituts nepezeefchamš finamas kahrtaf dšihwes mehrkeem. Energijas leelums, ar tahdu teefibu fajuhta ufstahjas pret teefibu aiffkarſchenu, manâš azis wišpareifakâ mehraulka tam, zil leelâ mehrâ atfewifchks zilweks, kahrtaf waj tauta faprot teefibu nofihmi, teefibu wišpahri un katra atfewifchka teefibu instituta, faprot tahdu nofihmi preelfch fewis un faweem fpezieleem dšihwes

mehrkeem. Schaf tehse pehz manas pahrlleezibas wispahreja pateesiba, tiklab atteezotees us publiskam, la ari privatam teesibam. So paschu juhtigumu, kuru nowehrojam pee atsewischlam lahtam, ja aifstar tos institutus, kuri eewehrojamâ mehrâ ir winu dsihwibas un pastahweschanas pamats, nowehrojam ari daschadâs walstis atteezotees us tahdeem eerih-tojumeem, kuros rahdas buht eemeefots winu dsihwibas prinzipts. Mehraukla schim juhtigumam un lihds ar to ari nosihmei, lahdu walstis peeschkir scheem instituteem ir sodu teesibas. Taisni pahrscheidfoschâ daschadiba, lahda walda sodu likumu grahmatâs, sihmejotees us sodu weeglumu waj stingrumu, leelâ mehrâ pamatojas us scheem eeskateem par walstju pastahweschanas un dsihwibas nosazijumeem. Ratra walstis sôda tos noseegumus wisstingraf, kuri apdraud tâs ihpatnejo dsihwibas prinzipu, turpretim pret ziteem beeschi isturas uskrihtoschi mihksti. Teokratija Deewa saimoschanu un attrischanu no Deewa usskata par noseegumu, las sodams ar nahwi, kamehr robeschu sapostischanu par weenkahrsehu pahrlahpumu (Mosus likumi). Semkopju walstis taisni otradi par pehdejo noseegumu sodis ar wisleelako niknumu, kamehr par Deewa saimoschanu likuma pahrlahpeju atlaisch ar dauds weeglatu sodu (romeeschu teesibas). Tirgotaju walsti par leelako noseegumu usskatis naudas wiltoschanu un wispahri wiltojumus, militarwalsti — disziplinas pahrlahpumus, deenesta pahrlahpumus u. t. t., absolutâ monarchijâ — noseegumus pret patwaldneeku, republikâ — zenschanos nodibinat karala walsti. Un wisas tâs schos noseegumus sodis ar tahdu stingribu, las falihdsinot ar to, la sôda zitus noseegumus, buhs jo afs kontrasts. Ur weenu wahrdu, walstju un atsewischku zilweku teesibu sajuhtas reageschana wispehzigat parahdas tur, tur wissteeschaf juht apdraudetus ihpatnejus dsihwibas nosazijumus.

Rà tahdas atfewiscklas kahrtas waj nodarboschanàs ihpatneji apstahkli war sinameem teefibu instituteem peeschkirt swarigaku nosihmi un lihds ar to pasinat teefibu fajuhtas juhtigumu pret tahdu teefibu institutu aisskarschanu, tà schee paschi apstahkli war to ari notrulinat. Kalpotaju schkira newar goda fajuhtu usturet tahdà mehrà tà ziti sabeedribas slahni. Winu stahwollis sagabdà sinamus pasemomumus, pret kureem atfewisckli kalpotaju schkiras peederigi weltigi protestè, kamehr pate schkira tos zeesch. Zilwekam ar dsihwi attihstitam goda juhtam neatleef nelas zits, tà waj nu peemehrotees few lihdsigu parastam zaurmehram, waj ari atstahf sawu nodarboschanos. Tikai tad, ja tahda attihstita fajuhta top wispahreja, atweras isredse, sawus spehkus wairs neissckleeft weltigà zihnà, bet sabeedribà ar ziteem likt tos leetà, lai pazeltu kahrtas goda lihmeni. Un te es nedomaju tikai subjektivo goda fajuhtu, bet ari goda objektivu atsihschanu no pahrejàm sabeedribas schkiram un likuma puses. Schai wirseenà kalpotaju schkiras stahwollis pehdejos peeze desmit gados eewehrojami labojees.

Ro esmu teizis par godu, sihmejas ari uf ihpaschumu. Tàpat war notrulinees nelabwehligos apstahklos ihpaschuma fajuhtas juhtigums atteezibà uf ihpaschumu, war sust ihsta ihpaschuma atfina. (Es nedomaju te ihpaschuma atfinau, tà dsihschanos pehz pelnas, mantas un naudas, bet to weseligo ihpaschuma atfinau, kahdu, pehz maneeem norahdijumeem preelschsihmigi representè semneeks, kahda peemiht ihpaschneekam, kas aisstahw to, kas ir wina, ne tapehz, ka tas wehrtigs preelschmets, bet tapehz, ka tas wina.) Kahda dala manai leetai, dsird daschu sakam, ar manu personu? Ea noder man tà lihdsellis dsihwibas ustureschanai, mantas eeguhshanai, baudijumam. Rà dsihtees pehz naudas naw moralisks peenahkums, tàpat naw tahds peenahkums neeku dehl eefahkt prahwu, kas maksà laitu un nauduu

ifposta muhfu mihto meeru. Weenigais wadoschais motiws, ja man teesâ jaaisstahw mana manta, ir tas patš, kas kriht swarâ, ja man tahda jaeguhst waj jaisleeto: manas intereses. Drahwa dehl mana un tawa war buht weenigi intereschu jautajums.

No sawas pufes schahdos eestatos redsu tikai weseligas ihpaschuma atsinas iswirschanu, bet eemeflu tam newefeligâs atteezibâs, lahdaš nostahdits ihpaschums. Abildibu es neustrauju bagatibai un gresnibai, jo tajâs neredsu breefmas, kas draudetu tautas teefibu atsinai, bet wainiga ir ihpaschuma eeguhshanas netikumiba. Ihpaschuma wehsturiskais awots un moraliskâs attaisnoschanas pamats ir darbs, ne weenigi roku un meesas darbs, bet ari gara un talenta darbs, un man jaatšihst teefiba us darba raschojumu ne tikai pascham strahdneekam, bet ari wina mantneekam, t. i. es eestatu mantoschanas teefibas par darba prinzipa nepezeeschamu konsewenzu un stahwu par to, ka strahdneekam nedrihft leegt, pascham atteiktees no baudijuma, un tã dšihwam esot, tã ari pehž nahwes, atwehlet to ziteem. Tikai usturot pastahwigus sakarus ar darbu ihpaschums war palikt nesamaitats un weseligš, tikai pee scha sawa awota, no kura tas weenmehr no jauna atdšimst un atjaunojas, tas ir sklaidrs un zaurredsams lihds pascham dibinam sawâ ihstâ nosihmē. Bet jo tahlak aistek straume no scha awota un nowirsas us apwideem, kur ihpaschumu eeguhst weegli un pat bes lahda darba, jo duklainaka ta top, lihds beidsot birschas un atziju špekulaziju dublos saudē katru sihmi no ta, kas ta reis bijuse. Te, kur issuduschas ihpaschuma tikumiskâs idejas pehdejâs atleekas, šaprotams, newar wairs buht runa par moraliska peenahluma juhtam aisstahwet ihpaschumu. Ihpaschuma atsinai, lahda dšihwo katrâ, kam waiga šweedros janopelna sawa maise, te truhft katras šapraschanas. Šlittalais wišâ schai leetã ir tas, ka paraschas un eeradumi, kas raduschees aif schahdas

dsihwēs apstahkeem, weenmehr wairaf un wairaf isplatas tahdās aprindās, kurās pašči no šewis šchahdi paradumi un eerasčas newaretu rastees.*) Birschas spekulazijās eeguhtu miljonu eespaids juhtams pat lihds nabagu buhdinam, un tas pats zilweks, kursch zitados apstahklos pats no šaweem peedšihwojumeem buhtu mahzijeēs atsiht darba šwehtibu, šchai nospeedošchā atmosferā fajuhť darbu tikai la lahtu. Komunisms usplaukť tikai tai purwā, kur katra ihpašchuma ideja isnihtufe, pee šchās idejas awota to nepasiht. Nowehrojumi, la waldoscho šchkiru eestati par ihpašchumu neerobeschojas tikai ar šchām šchkiram, bet isplatas ari us zitām pahrejām, us laukeem peerahdas par pareiseem taisni pretejā wirseenā. Ras ilgatu laiku nodšihwojis us laukeem un naw stahwejis ahrpus katra šakara ar semneekeem, tihri negribot peefawinašees kaulko no winu ihpašchuma atšinas un taipibas, lai ari zitadi tahdas leetas newisai šakfanetu ar wina eeskateem un personibu. Tas pats zaurmehra zilweks tahdos pat apstahklos us laukeem ar semneekeem buhs taipigs, pilsehtā, la peemehram Winē, ar milionaru ischkehrdigs.

Lai ari šchahda glehwuliba zeltos kur zeldamās, kura mihtā meera deht iswairas no zihnas deht teefibam, ja pašča strihdus preešschmeta wehrtiba nestubina zilweku pretoteēs, mums bij no šwara atsiht scho parahdibu un atsihmet to tahdu, šahda ta ir. Praktiskā dsihwēs filosofija, kura to šludina, naw nekas zits, la glehwulibas politika. Uri glehwulis, kursch behg no kaujas lauka, glahbj, ko ziti seedo — šawu dsihwibu, bet glahbj to, šamakšajot ar šawu godu. Tikai tas apstahklis, la ziti pašahw, glahbj winu un kopigo leetu no šekam, šahdas zitadi buhtu

*) Interesants peemehrs šchai šinā wahju masās uniwersitatu pilsehtas, kuras pahrtel galwenā kahrtā no študejosčas paubšes; študentu paradumus naudas leetas un tebrešanā tihri negribot peefawinas ari tahdu pilsehtinu pilsoništās aprindās.

nenoweerschamas. Ja wiſi tà domatu tà wiſch, wiſs buhtu paſudis. Un taiſni tàpat ir katrà gadijumâ, kur teesibam glehwi atmet ar roku. Ja weens tà rihkjoas, naw wehl kaitigi, ja tahda rihziba top par wiſpahreju prinzipu, ta noſihmè teesibu bojâ eefchanu. Uri te tahda rihziba rahdas buht nekaitiga tikai tapeh3, ta teesibu zihnâ pret neteesibam wiſâ ſchâs zihnas kopumâ un apmehrà tahdas rihzibas ſekas naw juhtamas. Schahda zihna naw atſtahta weenigi atſewiſchkâm perſonam, bet attiſtita walſts eelahrtâ tajâ nem dalibu plaſchâ mehrâ ari walſts wara, pate no ſewis ſodidama par ſmageem noſeegumeem pret atſewiſchku zilweku teesibam, wiſiu dſihwibu, perſonu, mantu; polizija un teesa ſchahdos gadijumos jau eepreeſch atnem teesibu ſubjektam paſchu gruhſtao darbu. Uri tajos gadijumos, kad ſaukt pee atbildibas par aiſſkarta m teesibam atſtahts weenigi paſcha aiſſkarta ſinâ, gahdats, lai zihna nelad nemitetos: ne katrs leef waditees no glehwulu politikas un ari glehwulis ſtahjas zihnitaju rindâs wiſmas tad, ja ſtrihdus preeſchmeta wehrtiba pahrwar kuhtribu. Eedomafimees tomehr tahdus apſtahkluſ, kur nebuhtu ta atbalſta, lahdu teesibu ſubjektis atrod teesâs un ſodu likumos, eedomafimees tajos laitos, kad, tà ſenâ Româ, ſaukt pee atbildibas ſagli un laupitaju bij teesibâs aiſſkarta privata leeta. Ras gan neſaprot, kas tad iſnahktu no tahdas atmeſchanas teesibam ar roku? Ras zits, ja ne tas, ta ſagli un laupitaji taptu droſchaki? Taiſni tàpat tas ir tautu dſihwè. Ikkatrai tautai japalaischas weenigi paſchai uſ ſewi, jo naw augſtakas waras, kura uſnemtos tàs teesibu aiſſtahwefchanu. Man jaatgahdina tikai mans pirmejais peemehrs ar kwadratjuhdsi ſemes, lai rahditu, to tas noſihmetu ſtarptautiſkâ dſihwè, ja pretoſchanos neteesibam gribetu mehrot ar ſtrihdus preeſchmeta materielâs wehrtibas mehru. Filoſofija, kura wiſur, lai mehginatu to likt leetâ kur gribedami, iſrahdas par laut to pilnigi neeſpehjamu, iſrahdas

par teesibu isnihzinaschanu un nahwi, nelad newar buht pareisa ari tur, tur tās kluhmainās sekās islihdšina ziti labwehligi apstahkti. Tahla man buhs isdewiba rahdit postofcho eespaidu, tahds tahdeem eestateem pat schahdos samehrā labwehligatos apstahktos.

Metisim nost tapehz scho mihlā meera morali, turu nelad neweena tauta, neweens zilweks ar wefeligu teesibu sajuhtu naw peenehmis par sawu. Ta ir flimas un kroplas teesibu sajuhtas eesihme un radijums, *nelas zits, kā weenigi kails un neapsegts materialisms teesibu laukā. Uri materialismam schai laukā saws attaisnojums, bet tikai noteiktās sinamās robeschās. Teesibu eeguhšchana, to isleotšchana un pat aisstahwešchana objektivu neteesibu gadījumos ir skaidrs intereschu jautajums, jo interesē ir praktiskais kodols teesibās subjektivā nošimē.*) Bet lihds ko jausstahjas pret patwaku, kura pazel sawu rofu pret teesibam, schee materialistiske eestati, kas samet weenā kopā teesibu jautajumu un intereschu jautajumu, saudē katru attaisnojumu, jo sīteens, kuru kailā patwala dod teesibam, tur ker ari paschu personu.

Naw no swara, tahda leeta ir teesibu preekschmets. Ja tahda sinama leeta buhtu nejauschi nahkuse manu teesibu aplolā, tad to gan waretu, mani paschu neaissklarot, atkal atnemt. Domehr ne nejauschs gadijums faista mani ar tahdu leetu, bet mana griba, un ari schi griba tikai tapehz, ka tahdā leetā eeliktis sinams darbs, mans waj zita. Tahdā leetā ir sinama dala no manis waj zita zilweta pasrahdata darba, kas man schai leetā peeder un ko es tajā aisstahwu. Padarijis scho leetu par sawu, es esmu tai usspeedis sawas personas seegeli. Kas tahdu leetu aissklar, aissklar mani paschu, un sīteens,

*) Schee eestati plaschat attihstiti manā darbā „Geist des röm. Rechts“ III., 60. lapp.

tas wehrstis pret tahdu manu leetu, ker mani paschu, jo ari mana persona ir tahda leeta klast.

Schis teesibu sakars ar personu peeschkir wisam teesibam, lai tas buhtu kahdas buhdamas, to nesweramo un nemehrojamo wehrtibu, kuru ka pretstatu teesibu materielai wehrtibai, kahda tam no intereschu stahwolka, es apshimeju ka idealu wehrtibu. No schas idealas wehrtibas rodas ta paschusupureschanas un energija aisstahwot teesibas, par kuru runaju jau agraf. Tahdi ideali eestati par teesibam naw weenigi augstaku raksturu privilegija. Tee tilpat saprotami un peejami wisisglihtotakam, bagatakam, ka nabagam, meschonu ziltim, ka ziwilisetam tautam. Un taisni schis apstahllis peerahda, ka tahds idealisms pamatots paschu teesibu buhtiba, ka tas naw nefas zits, ka weenigi teesibu sajuhtas weseeligums. Ta tas paschas teesibas, kuras, ka rahdijas, nowed zilweku galu gala titai pee egoisma un aprehkineem, pazel to attal idealos augstumos, kur tas peemirst wisu gudroschanu un aprehkinus, kuras bij mahzjeees, peemirst peknaas mehru, ar kuru agraf wisu bij mehrojis, lai waretu atdotees weenigi idejai. Weentahrscha prosa materielu wehrtibu lauka, lihds ko jaisschkiras par personu, zihna dehl teesibam, lai usturetu personibu, top par poesiju. **Zihna dehl teesibam ir rakstura poesija.**

Un ka nu noteel wisi schee brihnumi? Tee naw issklaidrojami ne ar atsihschanu, ne isglihtibu, bet weentahrschi ar sahpuju sajuhtu. Sahpes ir apdraudetas dabas ismifuma kleeedseens un palihga saujeens. Ta tas pareisi tiklab atteeziba us fisisko, ka ari moralisko organismu. Un kas medikim zilwela organisma patologija, tas juristam un teesibu filosofam teesibu sajuhtas patologija. Pareisaf gan, tai wajasdetu preelsh jurista tahdai buht, jo buhtu aklam apgalwot, ka ta tam tahda jau ir. Sahpes, kuras sajuht zilwets, ja aissklar wina teesibas, ispauschas ar waru

israuta instinktiwa paschatfihšchanàs: kahda teesibam preefšch wina nofihme, wišpirms preefšch wina pascha, tad wišas zilweku šabeedribas. Šchai weenâ brihdi, afektu un teefšchu juhtu ispluhduma formâ, daudf wairak top redsama un šaprotama teesibu pateesâ nofihme un pateesâ buhtiba, nekâ ilguš gaduš teefibas meerigi baudot. Raš patš naw isjutis šchàs šahpes waj nowehrojis tàs pee zita, nesin, kaš ir teefibas, un lai tam ari buhtu eekalts galwâ wišš Corpus juris. Ne prahtš, bet weenigi šajuhta waraja dot mums atbildi uš šcho jautajumu, tapehž pilnigi pareiši wišu teesibu pirmawotu apšihmet par teesibu šajuhtu. Teesibu apšina un teesifka pahrlieziba ir sinatniški termini, kuruš tauta nepašihšt, — teesibu spehks ir šajuhtâ, taišni tàpat kâ juhtâš ir mihlestibas spehks. Prahtš un šinašchanas naw wehl wišš. Šajuhtas weetu tee newar ispildit. Bet kâ mihlestiba beefšchi pate sewi nepašihšt, bet wajag nahšt tikai weenam weenigam brihdim, lai ta sewi pilnigi atšihtu, tà ari teesibu šajuhta, ja to neaišklar un atštahj meerâ, nesin, kaš ta ir un ko ta sewi šlehpj, bet teesibu aišklaršana ir ta, kaš leel tai runat, wed pateesibu deenas gaimâ un rahda tàs spehku. Kur šchi pateefiba, ešmu rahdijis jau agrak: teefibas ir katras personas moraliskais dšihwibas nošazijums, teesibu ušturfšana paschas personas moraliska pašchusturfšana.

Štingriba, ar kahdu teesibu šajuhta uštahjas pret tai nodaritu netaišnibu, ir teesibu šajuhtas wefeltiguma mehraulka. Šahpju leelums, kahdas ta šajuht, rahda, kahdu wehrtibu ta peefškir apdraudetâm teesibam. Jušt šahpes un neklausit tam atgahdinajumam, kahds šchajâš šahpês, ka japretojas draudošchâm breešmam, tàs meerigi pajeešt nedomajot par tahdu šahpju nowehrschanu, ir taš patš, kaš noleegt teesibu šajuhtu. Atsewišchâ gadijumâ un šinamos apšahktos kahda išturfchanàs warbuht

wehl attaisnojama, bet ilgatu laiku tas tà naw eespeh-jams, ja negrib sagahdat launas sekas paschai teefibu fajuhtai. Teefibu fajuhtas buhtiba pastahw darbà un kur tai truhkst darba, ta sakropojas un pamasam notrulinas galigi, lihds pehdigi wairs tiklo juht fahpes. Juhtigums, spehja fajust teefibu aissfar-schanu, un energija, t. i. wihrischkiba un gatawiba atfist usbrukumu teefibam, manàs azis ir tàs diwas eesihmes, pehz kuràm jaspreesch par teefibu fajuhtas weseligumu.

Man sche jaatsakas, apflatit plaschal scho tikpat interesanto, tà ari plascho tematu par teefibu fajuhtas patologiju, bet daschas peesihmes lai man buhtu wehl atlautas.

Teefibu fajuhtas juhtiba naw wiseem weenada, bet ta ir gan wahjaka, gan stipraka, skatotees pehz ta, kahdà mehrà katrs zilweks, kahrtà waj tauta saprot to nosihmi, kahda ir teefibam, tà winu moralistas pastahweschanas nofazijumeem, un ne tikai teefibam wispahri, bet katram atsewischkam sinamam teefibu institutam. Utteezibà us ihpashumu un godu tas aprahdits jau agral. Rà trescho peemehru nemschu wehl laulibu. Dauds ko leek pahrdomat tas, zil daschadi isturas pret laulibas pahrschaphchanu daschadi zilweti, tautas, likumi!

Otrs moments teefibu fajuhtà — energija ir weenigi rakstura leeta. Rà kahds zilweks waj tauta isturas, ja aissfar teefibas, pehz ta wisdroshaf war spreesst par winu raksturu. Ja sem rakstura saprotam wisu pilnigu personibu, kura pastahw pate sewi un pate sewi ustur un aisstahw, tad newar labat ismehginat rakstura ihpatnibas, tà tai gadijumà, kad patwala usbruhl teefibam un lihds ar to ari paschai personai. Pehz formam, kahdàs aissfarta teefibu un personibas fajuhta usstahjas pret teefibu aissfar-schanu, lai nu tahda usstahschanàs notiktu sem afekta eespaيدا, tà meschoniga kaisliga eestahschanàs par teefibam, waj ari tà fawàs robeschàs eetureta, bet

stingra pretoschanas, nekahdâ finâ newar wehl spreesst par teefibu fajuhstas intensiwitati. Buhtu leelakâ maldischanas, ja domatu, ka teefibu fajuhsta dshiwata pee meschonou tautam un neisglichtoteem, kureem pirmeja forma pate normala, neta isglichtotam zilwekam, kurfch parasti eeturès otu zelu. Formas leelakâ waj masakâ mehrâ atkarajas no isglichtibas stahwolla un temperamenta. Noteikta zihnas gatawiba, stingriba un neatlaidiba, weenâ puse, pehz sawas nosihmes, tilpat swarigas, ka meschoniba, afums un kaisliba, otra puse. Buhtu flikti, ja buhtu zitadi. Sas nosihmetu, ka atsewischki zilweki un tautas no teefibu fajuhstas tilpat buhtu saudejuschi, zil tee isglichtiba mantojuschi. Peekeel azumirlli paraudsitees wehsture un pilsonista dshiwè, lai atspehtotu tahdus eefkatus. Silpat mas isschliroschas nosihmes bagatibas un nabadsibas pretstateem. Lai ari mehrs wehrtibam, ar kuru mehro bagatais un nabagais, tik loti daschads, tad tomehr tur, kur aistartas teefibas, ka jau aisrahdits, schis mehrs nekriht swarâ, jo tur naw runa par leetas materielo wehrtibu, bet par teefibu idealo wehrtibu. Isschliroschais wahrds te peekriht ne mantai, bet teefibu fajuhstai. Labakais peerahdijums schai finâ anglu tauta. Anglu tautas bagatiba tas teefibu fajuhstai ne masakâ mehrâ naw kaitejuse. Ar kahdu energiju schi teefibu fajuhsta parahdas pat wisildeenischlatos ihpachuma jautajumos, to Ciropas zetesemes eedsihwotajam beeschi isdewiba nowehrot pee tipiska anglu zelotaja. Winsch usstahjas ar tahdu wihrischki pret weesnizneeku waj waschoni, kas to wiltigi grib ismantot, itka tam buhtu jaaisstahw wezas Anglijas teefibas. Ja wajadfigs, winsch atleel aizeloschanu, paleel deenam us weetas un istehre desmit reises leelatas sumas, neta tam buhtu bijis jamakfa. Laudis smejas par tahdam leetam un nesaprot angli, — bet buhtu labaf, ja tee winu saprastu. Sajos nedaudsos guldenos, to winsch

aistahw, ir teescham wezà Anglija. Sur, tehwijà winu saprot katrs un tapehž ari til weegli neeedro-
schinasees winu aprahpt. Tagad eedomasimees
wina weetà austreeti no tàm pašchàm šabeedribas
apriendam, ar tahdu pat mantas stahwolli. Rà gan
tas isturesees? Ja šchai finà waru pakautees us
pašcha peedšihwojumeem, tad waru teikt, ka no
šimta nebuhs desmit, kuri šekos angla peemehram.
Šiti baidisees no strihdus nepatikschanam, škandala,
no ta, ka winu istureschanos war istulkot aplam, no
ka Anglija anglim pawisam naw jabaidas, un lo
pee mums wiasch šanem meerigà prahtà, ar weenu
wahrdu, wini maksas. Šomehr tai guldeni, šo
anglis leedsas maksat un šo austreetis maksà, ir
wairak nekà domà. Še ir dala no Anglijas un
Austrijas, te ir gadušimteni no abu šcho walstu
politiskàs attihštibas un sozjalàs dšihwes.*)

* * *

Lihds šchim esmu mehginajis peerahdit pirmo no
šahkumà minetàm tehsem, ka zihna deht teesibam ir
katra peenahkums pašcham pret šewi. Tagad
apštatisim otru: teesibu ušturešana ir
peenahkums pret šabeedribu.

Lai peerahditu šcho tehši, man jaapflata tuwat
atteezibas štarp teesibam objektiwà un subjektiwà
nosihmē. Rahdas ir šchis atteezibas? Domaju, ka
isteitšchu pilnigi parastos eeskatus, ja šaku: šchis at-
teezibas paštahw eeksch tam, ka objektiwās teesibas
ir subjektiwu teesibu eepreekscheja logiska nepeezee-
šchamiba. Rahda šonkreta teesiba war buht šikai
tur, kur ir nošazijumi, us kureem abstraktais teesibu
nolitums dibina tahdas šonkretas teesibas paštah-

*) Šchai weetà Jerings norahda, ka wina darbs „Zihna
deht teesibam“ wišpirms bijis išrahdats preekšklasijumam
Winē un tapehž ari anglis šalihdšinatš ar austreeti. Šaprotams,
austreescha weetu ar „pilnu teesibu“ war eenemt kreews, wah-
žeetis, latweetis. Eull.

weschanu. Dehz walboschäs teorijas tahdas ari wifas atteezibas starp objektivam un subjektivam teesibam. Somehr tahdi eeskati pilnigi weenpufigi. See atsihst weenigi konkretu teesibu atkaribu no abstraktam, bet neewehro, ka tahda pat atkariba ne masaka mehrä pastahw ari otradi. Konkretas teesibas ne tikai sanem dsihwibu un spehku no abstraktam teesibam, bet ari paschas dod tam dsihwibu un spehku. Teesibu buhtiba pastahw to praktiskä leetä lischana. Teesibu norma, kura pawisam naw likta leetä waj ari ilgaku laiku neteef wairs leetota, newar wairs fauktees par tahdu. Sa tapuse par leeku ritentiuu teesibu mehanismä un, ja to isnem, schai mehanismä netas negrosifees. Schis likums bes kahdeem eerobeschojumeem weeta wifas teesibu nosares: walsts teesibas, tapat ka kriminalteesibas un ziwilteesibas, un romeeschu teesibas to noteitti fantzionejuschas, atsihdamas desuetudo par likuma atzelschanas eemeslu. Tapat suhd konkretas teesibas, ja tas ilgaku laiku naw tikuschas leetotas (non usus). Publiktu teesibu un soday teesibu teesiska leetä lischana walsts eestahschu peenahlkums, isleetot priwatas teesibas turpretim paschu priwatpersonu teesiba, t. i. scho teesibu isleetoschana atstahta weenigi wiinu paschu iniziatiwai un paschdarbibai. Dirmejä gadijumä likuma teesiska leetä lischana atkarajas no ta, waj walsts eestahdes un eerehdni ispilda sawu peenahlkumu, otra, waj priwatpersonas isleeto sawas teesibas. Sa tee to ilgaku laiku un wispahri nedara, waj nu ais sawu teesibu nesinaschanas, waj ari mihla meera dehi un ais gleshwilibas, teesibu nolikums pateesiba padarits leeks. Un ta mehš waram teikt: priwatteesibu pateesa no sihme un praktiskais spehks isteizas konkretu teesibu isleetoschanä, un ka konkretas teesibas sawu dsihwibu dabu no likumeem, ta tas paschas atkal dod dsihwibu likumeem. Atteezibas starp objektivam jeb abstraktam teesibam un subjektivam konkretam tee-

sibam ir tas pats, kas ašnu rinkošana, kas no firšs istek un firši atkal šatek.

Publistu teesibu nolikumumu leetâ litščana atstahda eerehdnu peenahkumu juhtam, priwatteesibu — to motiwu eespaidam, kas teesibu subjektam leek eestah-tees par šawâm teesibam: wiina interesem un wiina teesibu šajuhtai. Ja šchee motiwu nedarbojas, ja teesibu šajuhta glehwa un notrulinajufes, bet interešes naw deesgan špehzigas, lai pahrwaretu pee-lerščanos mihlam meeram, reebumu pret strihdeem un kautreščanos no prahwoščanâs, tad isnahk, ka lituma noteikums paleek neifleetots.

Bet kahda tur nelaimē, man eebildis, nezeesch jau neweens žits, kâ weenigi tas, kursch neaistahw šawas teesibas. Wehl reis es atgreesišchos pee peemehra, kuru mineju jau agrak: weena ween zilweka behg-ščanas no kaujas lauka. Kad zihnas tubkščochi, weena zilweka behgščanu nemanis. Ja fimti jau atstahj šawu karogu, tad to stahwollis, kas paleek tam uftizigi, top weenmehr gruhtaks, wišas preto-ščanâs gruhtibas kriht weenigi us wineem. Šchi aina pehz maneem eeskateem rahda leetas stahwollis wišâ ihstenibâ. Priwatteesibu laukâ noteek teesibu zihna pret neteesibam, kopiga wišas tautas zihna, kurâ wiseem jaturas kopâ. Uri te katrs, kas behg, ir lopejas leetas nodewejs, jo winsch stiprina pret-neeka waru, dodams jaunu baribu ta pahrdroščibai un eedomibai. Ja patwala un besteesibas augšprahctigi un pahrdrošči eedroščinas pazelt galwu, tad ta weenmehr ir šihme, ka tee, kas bij aizinati aistahwet litumu, naw ispidbijufchi šawa peenahkuma. Priwatteesibâs nu katrs aizinats šawâ weetâ, aistahwet litumu, buht par lituma šargu un ispidbitaju šawu teesibu robeschâs. Konkretas teesibas, kuras tam peeder, war apšihmet kâ no walšis dotu pilnwarojumu, šawu intereschu robeschâs aistahwet litumu un uštahtees pret neteesibam, kâ noteiktu un spezielu usdewumu, šalihdsinot ar nenoteikto un wiš-

pahrejo, kahds dots walstis eerehdneem. Ras eestah-
 jas par fa w à m teesibam, scho teesibu schauràs ro-
 beschàs, aistahw teesibas wispahri. Tahdas wina
 rihzibas nosihme un sekas fneedsas tapeh3 tablu
 pahri wina pascha personai. Wispahrejas intereses,
 kuras saistas ar tahdu rihzibu, naw tapeh3 tikai tàs
 idealàs, ka teel ustureta likuma autoritate un ne-
 aifskaramiba, bet ari tàs loti realàs un augstakà
 mehrà praktistàs, kuras saprot un kuru nosihmi sa-
 juht katrs, ari tahds, kuram par pirmejàm, idealàm,
 naw ne mafakàs fajehgas. Schàs realàs intereses,
 kuras weenà waj otrà sinà no swara ifkatram, ir lai
 fabeedristàs dshwes kahrtiba tiftu ustureta un buhtu
 droscha. Ja fainneeks wairs nedrihtstès likt leetà
 noteikumus par kalpotajeem, kreditors wairs ne-
 drihtstès likt nodroschinat tam no paradneeka pee-
 nahzigu maksajumu, bet pirzeji nedrihtstès prasit
 pareisa swara un mehra eefureschanu, buhs apdrau-
 deta ne tikai likuma idealà autoritate, bet ees bojà
 ari pilsonistàs dshwes realà kahrtiba. Un gruhti
 teikt, zil leelas war buht tad postoschàs sekas. Waj
 tahdà kahrtà newar, peemehram, juhtami fatrizinat
 wisu krediteekahrtu: ja man tur, tur jarealisè manas
 neapstriedamas teesibas, jafagaida nepatiftshanas un
 strihdi, es labat iswairishos no tahdam leetam, ja
 ween tas buhs eespehjams; mans kapitals aispluhdis
 us zitàm semem, prezes es fahlschu eegahdat no
 zitureenes.

Schahdos apstahklos teem nedaubseem, kureem
 deesgan drosmes prasit, lai likumu ispilda, jatop par
 ihsteem mozelkeem un afinsleezneekeem. Wina ener-
 gista teesibu fajuhda, kura teem nelauj peekahptees
 pret patwaku, top teem taisni par lahstu. Altstahiti
 no teem, kureem wajaadseja buht wina dabistkeem
 zihnas beedreem, wini stahw pilnigi weeni pretim
 besteesibam, kas isauguschas leelas wispahrejà kuh-
 rumà un glehwulibà. Ja tee nu ar leeleem upureem
 eeguwufchi few wismas to gandarijumu, ka palikufchi

paschi few ustizigi, atsihschanas weeta tee weenmebr manto nizinafchanu un saimus. Utbildiba par tahdàm leetam nekriht uf teem, kuri pahrkahpi likumu, bet gan uf teem, kam naw drofmes usturet likumu. Ne neteesibas jaapsuhds, ja tàs padfen likumu, bet gan teesibas, kuras to peelaiduschas. Ja man buhtu jaapspreesch pehz praktistàs dsihwes wehrtibas abi schee bauschli: „nedari netaisnibas“ un „nezeet netaisnibas“, es teiktu, ka pirmais ir — nezeet netaisnibas, otrs — nedari tahdas. Zilweks nu reis ir tahds, ka winsch dauds drihsat atturesees no netaisnibas, ja sinàs, ka to sagaida stingra pretoschanàs, nekà tad, ja buhs tikai pawehle to nedarit. Tahdai pawehlei, ja naw pretoschanàs, pateesibà jau ir weenigi moralists spehks.

Waj teescham tagad wehl buhtu par dauds teikts, ja apgalwoju: aisskartu konkretu teesibu aisstahweschana naw tikai peenahkums pret fewi, bet ari pret sabeedribu. Ja pareisi mani flehdseeni, ka f a w à s teesibàs katrs aisstahw ari likumu un likumà atkal sabeedristàs dsihwes nepeezeschamu kahrtibu, kas gan eedroschinasees teikt, ka tahdà gadijumà, eestahtees par sawàm teesibam nebuhtu peenahkums pret sabeedribu? Ja sabeedriba drihtst saukt zilweku zihnà pret ahreju eenaidneeku, kur tam jabuht gatawam seedot weseleibu un dsihwibu, ja katra peenahkums uf ahreeni eestahtees par kopejàm interesem, waj tam tapat naw jabuht eefschejà dsihwè, waj ari te wiseem, kam zehli mehrki un peeteekoschi drofmes, naw jastahw un jaturas kopà, ka tur pret ahreju, tà te pret eefscheju eenaidneeku? Un ja tur tai zihnà glehwuligu behgschanu eeskata par kopejas leetas nodoschanu, waj sche tahds pahrmetums lai buhtu neweeta? Teesa un taisniba nes bagatigus auglus kahdà semè ne tikai tapehz, ka teesnesis pastahwigi sehð sawà weeta gataws teesat, un polizijai stahw gatawi tàs kalpi. Ne, lai tà buhtu, katram jaeellef kopejà darbà sawa data. Katra usderwums un

peenahkums patwalas un besteesibu hidrai wisur, tur ta parahdas, famiht galwu, katram, kas bauda teesibu sivehtibu, jastrahda ari no sawas puses, lai ufturetu lituma waru un autoritati, ar weenu wahrdu: ikkats ir dsimis zihnitajs dehl teesibam sabeedribas interesēs.

Buhtu leeki norahdit, zif leela mehrā top zehlas katra atsewischka zilweta usdewums pee sawu teesibu leeta lischanas, ja turas pee schahdeem eeskateem. Weenpufigu sakaru weeta ar litumu, tur titai jafanem no lituma, ka to mahzija lihdschineja teorija, nahf abpusejas atteesibas, turas kats, kam dotas teesibas, pilna mehrā atlihdina pakalpojumu, kahdu tas fanem no lituma. Te katru aizina lihdsstrahdat pee leela nazonela usdewuma. Waj kats pats to saprot, naw no swara. Taisni tas ir tas warenais un zehlais spehls pasaules tikumiska eekahrtā, ka tam naw jarehkinajas weenigi ar to pakalpojumeem, kas wiau saprot, bet ka tam deesgan tahdu lihdsjektu, ka ari tee, kureem truhkst sapraschanas par ta pawehlem, paschi nesinot un negribot, darbojas lihdsi. Lai zilwetu peespeestu stahtees lauliba, weenam eekustina wiszehlako no zilweta dsinekkeem, otram rupju juhteklibas eegribu, trescham ehrtibas sajuhtas, zitam wehl mantkahribu, bet gala wisi schee motiwi tomehr nowed pee laulibas. Ta ari zihna dehl teesibam. Lai weenu waditu weenkahrschs aprehkins, otru sahpes par nodaritu netaisnibu, treschu peenahkuma sajuhta waj teesibu ideja ka tahda — wisi wini tomehr sneeds rokas us kopeju darbu, us zihnu pret patwatu.

Te mehs buhtu safneeguschu teesibu zihnas augstako idealu. Sahlot ar aprehkinu semeem motiweem, mehs pazehlamees lihds personas moraliskas paschustureschanas eeskata un pehdigi nonahzam pee atsewischkas personas lihdsdarbibas teesibu idejas realiseschanā.

Manās teesibas aisskatas un noleegtas teesibas

wispa hri, un manās teesibās tās top aistahwetas, ufturetas un atkal uszeltas. Rahdu leelu nosihni ar to eeguhst atfemischka zilweka zibna dehl fawām teesibam! Zit dšiti sem schām idealām teesibu interesem, idealām tapehž, ka tās kopejas interesēs, stahw skaidri indiwiduelās interesēs, personiņas interesēs, mehrki un kaislibas, kuruš nepraschas tur par teesibu strihdu weenigeem dšinekleem.

Bet schās idealās wirsotnes, teiks daschš, tit augstu, ka tās šafneedsamas tikai teesibu filosofam: neweens newed prahwu teesibu idejas dehl. Lai atspehlotu tahdas domas, es waretu norahdit us romeeschu teesibam, kuras tahdu idealu eestatu ihstēnibai pats redsamakais un taustamakais peerahdijums tā fawzamās tautas suhdšibās. *) Mehš tomehr buhtu netaisni pret tagadejeem laikeem, ja teem noleegtu schās idealās juhtas. Katram, kam usnahł tikumistas dufmas, redsot patwalas waras

*) Seem maneem lasitajeem, kam naw pašhstama teesibu teorija, šhe norahdu, ka schis tautas suhdšibas (actiones populares) katram, kas gribeja, dewa isdewibu, usstahtees par lituma aistahwi un ta neewehrotaju fault pee atbildibas; tās dewa schahdu isdewibu netilai tajos gadijumos, tad bij aistartas wisas šabeebribas un lihdi ar to ari suhdsetaja interesēs, ka peem., pee šabeebristu zelu drošchibas trauzeschanas, bet ari, ja priwatpersonai, kura pate newareja leetischki aistahwetees, bij notikufe netaisniba: ka peem. masgadejo aprahpschana, aishildna pahrahypumi aishildinamā mantas pahrwaldishana, auglotaja procentu isšpeeschana. (Plaschal par wiseem šheem gadijumeem manā rakstā „Geist des röm. Rechts, III, 1. nod., 3. isd., III. lapp.) Šchahdās suhdšibās tā tad bij pamudinajums idealām juhtam, kuras eestahjas par teesibam bes lahdām pašchlabuma interesem tikai pašču teesibu dehl. Taisniba, daschas no schām suhdšibam rehlinajas ar eespaidu us mantahribas instinktu, jo tajās suhdsetajam bij apsolita no apsuhdsetā peedšenama šoda nauda, bet taisni tapehž tam, waj pareisat teem, kas ar tahdām suhdšibam nodarbojas ka ar amatu, bij janēs tas pats launa traipelkis, kas muhsu laitos janēs par denunzeschānu mantfabrigos noluhšos. Ja es nu wehl atšimeju, ka leelakā data no minētām otrās kategorijas suhdšibam bij jau isšudufe weblakās romeeschu teesibās, bet muhsu teesibās naw wares ari wisu pahrejo, tad katrs šapratis to kas nosihme: ir šubuški eestati, ka paštahw šinamas topibas interesču juhtas, us lahdām schās suhdšibas bij dibinatas.

darbus pret teefibam, ir tahdas juhtas. Ramehr tajās juhtās, kas rodas, ja aisslar pašcha teefibas, ari sinama dala egoisma, schās dibinas woenigi uf teefibu idejas tikumistās waras pahr zilweku. Tas ir spehzigas, tikumistas dabas protests, pret teefibu neewaschanu, skaitata un zehlakā leeziba, ko tilai teefibu fajuhtha war dot pate par sewi; ta ir tikumista parahdiba, pehz sawa satura bagata un interesanta pŕichologa pehtijumeem un dsejneeka fantasijai. Nesinu neweena zita aselka, kas til peepeschi waretu fazelt zilwekā til leelas un spehzigas pahrmainas: taisni wislaipnakās un lehnatās dabas zilweki nonahf kaisliga usbudinajuma stahwolli, kas zitadi teem pilnigi swescha leeta. Tas peerahda, ka tee lihds pascheem dŕilumeem aisslarti sawas eekschējās pasaulēs wisŕwehtatās juhtās. Tas ir negais moraliskā pasaulē: warens un zehls sawās formās ar sawu peepescho, nejauscho, zeescho un neatlaidigo iswerdumu, tikumistā spehka organisko, elementaro warentumu, kas wisu aismirst, wisu treez drupās, un atkal wisu islihdsina un wisu atjauno un ustaisa ar sawu impulsu un sawu darbibu — tā moraliskā noŕihmē istihras gais preeskch pašcha teefibu subjekta un pasaulēs. Saprotams, ja teefibu subjekta eerobeschoteem spehkeem jafaschliht drupās pret eerihlojumeem, kuri patwalai dod atbalstu, kahdu tee leeds teefibam, wehtras brahseens aistrauj paschu, kas wehtru fazehlis, un tas aif aisslartās teefibu fajuhthas top waj nu par noseedsneeku, par ko es runaschu wehla, waj ari to sagaida zits ne masaf tragisks liktenis: tam moraliski janoplubst aŕinis no dselona, ko nespehka iszeestas neteefibas atstahjuschas tam firdi, un jasaude wisa tiziba uf teefibam.

Lai buhtu, ka tahda zilweka idealās teefibu juhtas, kursch teefibu idejas neewaschanu un saimoschanu fajuhth dŕihwal, nekā ja aisslarta wina pašcha persona, kursch bes kahdām sawtigām interesem eestahjas par apspeestām teefibam, itkā tās buhtu wina pašcha

teefibas, lai buhtu tahds idealisms tikai zeh laku dabu preekschroziba. Tomehr ari ta auksta teefibu fajuhsta, kurai truhst katras idealas fajuhsmas, kura neteefibas fajuhst tikai pate pee sewis, saprot loti labi tas atteezibas starp konkretam teefibam un likumu, us kuram es norahdiju jau agrak un isteizu weenâ teikumâ tâ: manas teefibas ir teefibas wis pahri un tajas teel aisskartas un aisstahwetas ari manas teefibas. Isklausas sawadi, bet tomehr taisniba, ka taisni juristeem schahdi eeskati naw wisai parasti. Pehz wina eeskateem strihdû deht konkretam teefibam likums pawisam neteel lihds aisskartis. Tas, par ko eet strihdus neesot pat abstraktais likums, bet wina eemeesojums sinamâ konkretâ teefibâ, sinamâ mehrâ ta gaismas plate, us kuras likums sifsetis, bet us kuras pascha likuma teeschi naw. Afsihstu tahdu eeskatu nepeezeschamibu techniski-juridiskâ sinâ, bet schi atfischana muhs nelawè atficht par pareiseem ari pretejus eeskatus, kuri likumu stahda pilnigi blakus konkretam teefibam un tapehz konkretu teefibu apdraudejumâ reds ari likuma apdraudejumu. Weenlahrschaj teefibu fajuhstai schee pehdejee eeskati dauds tuwati, nekâ pirmee. Labakais peerahdijums sche tas, lâ isteizas tauta. Pee wahzeescheem fuhdsetajs prahwâ „peesauz likumu“, romeetis sauza fuhdsibu par „legis actio“ *). Jautajums eet par paschu likuma, strihdus ir likuma deht, kas jaischkir atfewischkâ gadijumâ, tahdi ir sche eeskati, kas no sewischki leela swara, ja grib saprast seno romeeschu legis actiones prahwas. **) Schahdâ apgaisumumâ zihna deht teefibam tai paschâ reisè ir ari zihna deht likuma. Strihdû naw runa weenigi par teefibu subjekta interesem, par weenu ween juridisku atteezibu, kurâ eemeesojees likums, par gaismas plati,

*) no tex, likums. Fult.

**) Plaschat manâ darbâ „Geist des römischen Rechts“, II, 2. § 47 c.

tà es to nosauzu, kurâ uskertš un filfets weegls lituma gaismas stars, par plati, kuru war salauft un sadausit neaiffstarot pašchu litumu, bet te teef neewats un kahjam mihtš pats litums. Litums, ja tas naw tuffcha rotalas leetina un frasa, man jaaisstahw: ar aiffkartà teefibam fabruht ari litums.

Ra schahdi eeskati, kuruš ar weenu wahrdu apsih-meschu par lituma solidaritati ar konkretàm teefibam, wišdšikat aptwer un wišpareisat isteiz abu atteezibas, peerahdiju jau agrat. Tee naw ari nebuht til dšiki kur noslehpti, ka toš newaretu saprast kailais egoiſms, kursch naw peeejams nekahdeem augsta-teem eeskateem. Taisni tam warbuht preeesch tahdàm leetam wišafalàs azis, jo taisni wina interefšs fawâ strihdû dabut walsti par zihnàs beedri. Un tà ari scho egoiſmu pašcham nesinot un negribot, pazel pahri winam pašcham un wina teefibam tajos idealos augstumos, kur tas, lam jaaisstahw fawas teefibas, top par lituma aiffstahwi. Pateefiba paleef pateefiba ari tad, ja zilweks to atsihst un aiffstahw tikai sawu patigo intereschu schaurâ redses aplofâ. Naidš un atreebibas kahre ir tee, kas nowed Scheiloku teefâ, lai praštu sawu mahrzinu galas no Antonio meefas, bet wahrdi, kuruš dsejneeks tam leef runat, wina mutè ir tilpat pateesi kà katra žitâ mutè. Ea ir ta waloda, kuru aiffkartu teefibu fajuhra runàs katrà weetâ un katrà laikâ, spehšs un nefatrizinamâ pahrlleeziba, ka teefibam tomehr japa-leef teefibam, tahda zilwela fajuhšma, kas apšinas, ka tai leetâ, par kuru wiſsch eestahjas naw runa tikai par wina perfonu, bet ari par litumu.

„Ea galas mahrzina, to es tà dabut gribu,

Ir dahrgi pirka, mana, es to pagebru.

Ja to man leedsat, usplaut juhšu litumam!

Tad, schleetas, Wenezijas teefibas naw grafcha wehrtas.

Es prašu litumu.

Uf twihtti isdoto mana teefiba ir pamatota.“

„Es prašu litumu.“ Dsejneeks schajos trijos wahrdoš apsihmejis subjektivu teefibu pateefas at-

teefibas pret objektivam teefibam un to nofihmi, kahda ir zihnai deht teefibam, til pareisi, ka tas newaretu labaki apfihmet neweens teefibu filosofis. Ar fcheem wahrdeem Scheiloka fuhdfiba teefa weena brihdi pahrwehrfchas autajuma par Wenezijas teefibam. Zil warens un milfigs ifaug Scheiloks, tad tas runa fchos wahrbus! Tas naw wairs Wenezijas schihds, kas pagehr fawu mahrzinu galas, tas ir pats Wenezijas likums, kas klaudfina pee teefas durwim, jo w i n a teefibas un W e n e z i j a s teefibas ir weens, ar w i n a t e e f i b a m kriht ari tas. Un kad winsch pehz tam falimst sem winam smaga teefas fpreeduma, kurâ nekreetni iffaimotas*) wina teefibas, kad winsch apfmeets un falaufsts aifweltas trihzofcheem zeleem, kam gan neeenahs prahâ, ka lihds ar winu ir falaufstas Wenezijas teefibas, ka tas, kas tur wellas, naw schihds Scheiloks, bet widus laiku tihpiskais schihds, fchis fabeedribas parijs, kas weltigi brehza pehz fawam teefibam? Wina liktena leelais tragifms naw tas, ka winam atkeiz wina teefibas, bet gan tas, ka winam widuslaiku schihdam, ir palaufchanas uf teefibam — gribetos teitt, itkâ tas buhtu kahds kristits zilweks — nesatrizinamâ palaufchanas, kurâ fchaubam naw

*) Zaisni tapehz pehz manam domam rodas leelâ tragifkâ interese, kahdu mums modina Scheiloks. Winsch teefcham peetrabhys fawas teefibas. Eâ wismas juriftam jastatas uf leetu. Dfejneekam, faprotams, brihw radit pascham fawu jurifprudenzl, un tapehz nenofchelosim, ka Schekspirs fche tâ darijis, waj, pareifat, paturefjs nepahrgroftu wezo fabulu. Bet ja juriftam jadod fawa kritika, tad tas newar zitadi teitt, kâ: fihme te pate par fewi bij nederiga, jo tajâ bij peelafsts tas netikumigs; teefnesim ta aif fcha eemesla bij jaatraida jau paschâ fahlumâ. Ja winsch to tomehr nebarija, ja „gudrais Daniels“ tai tomehr atfina likuma fpehtu, tad bij noschelosjams faktineeka darbs, zilwekam, kuram tas bij tilko peefpreedis teefibu, ifgreet otram dshwam zilwelam no meefas mahrzinu galas, noleegt tahdâ gadijumâ nepeezeeefchamu afinu ifleefchanu. Tad tapat waretu teefnesis tam, kam teefibas uf ferwitutu, atfih teefibu eet pa ferwituta semi, bet aifleegt atfahht tur pehdas, jo tas naw bijis nolihgts ferwitutu nodibinof.

weetas un kuru uftur pats teefnefis, lihds famehr tad peepeschà katastrofa kà pehrtona negaifs ustrauz winu no wina fapneem un to pamahza, ka winsch ir tifaï widuslaidu nizinatais schihds, lam dod teefibas, lai to tajàs peekrahptu.

Scheiloka tehls fauz man atminà zitu tahdu pat tehlu, tikpat wehsturisku, zil dsejistu, Michaelu Kolhasa tehlu, kuru Heinrichs von Kleists sihmejis ar aistraujoschu pateefigumu nowelè ar tahdu pat wirsrakftu. Scheiloks aiseet satreekts, wina spehli salaufti, bes pretoschanàs winsch padodas teefnescha spreedumam. Zitadi ir ar Michaelu Kolhasu. Kad Kolhas isleetojis it wisus lihdseltus, lai tittu pee sawam wisnekaunigakà kahrtà nosaimotàm teefibam, kd pate teefa ar noseedfigu spreedumu tam noslehgufe wisus teefistos zetus un wiszauri, lihds pat sawam augstakam preekschshahwim, semes waldneekam, atlahti nostahjusè neteefibu pusè, winu pahrwir besgaliga sahpsu fajubta par noseegumu, kas pee wina pastrahdats. „Labat buht sunim, ja mani min lahjam, nekà zilwekam“, winsch issauzas, un wina gala slehdseens ir negrosams: „Kas man leeds lkuma aissardsibu, kas mani isdsen tuknesi pee neschoneem, winsch eespeesch man rokà rungu, kura pite mani aissargàs.“ Pehrtamai taisnibas deeweetei winsch israuj no rokam apgahnito schkehpu un rihloas ar to tà, ka tahlu pahr wisu semi fazel isbailes ur schaufmas, satronejusè walsts wara nodreb paschos panatos un semes waldneeks trihz no bailem uf sawa trona. Tàs tomehr naw meschonigàs atreebibas justas, kas pahr to nahluschas. Winsch netop par laipitaju un sleplawu kà Karlis Mors, kursch „wisai dawai gribetu puhst fazelschanàs tauri, lai gaisu, seni un juheu fazeltu pret hijenu dsimumu,“ kursch aif aisskrtas teefibu fajubtas peeteiz karu wisai zilvezei. Sa ir tikumiska ideja, kas fajuhsmina Kolhasu, ideja, ka „winam p e e n a h k u m s pret pafaili ar pascha spehkeem dabut sew gandarijumu

par pahrzeesto netaisnibu, bet saweem lihdsipilfoneem droschibu, ka us preekschu tahdas leetas nenotiks." Schim peenahkumam winsch seedo wisu: sawas gimenes laimi, sawu zeenito wahrdu, ihpachumu un mantu, weselibu un dsihwibu. Winsch newed besmehrla isnihzinaschanas karu, bet wed karu weenigi pret to, kursch noseedsees, un wiseem teem, kas stahw ar scho pehdejo. Lihds ko winam rodas isredse dabut sawas teefibas, winsch no laba prohta noleef eerotschus. Bet listenis taisni itla pee wina buhtu gribejis taustami rahdit to laiku kauna pilno besteesibu leelumu un katras godprahtibas truhkumu; winam laupija brihwibu, lausa doto amnestiju un sawu dsihwi Kolhass beidsa soda weeta. Bet preeksch tam wehl winsch tomehr tika pee sawan teefibam, un domas, ka winsch naw weltigi zihnjees, ka winsch teefibas atkal zehlis goda, ka winsch aistahwejis sawu zeenu ka zilweks, se-meerina winu ar nahwes schausmam. Sameerinajees ar sewi, pasauli un Deewu, winsch meerigs seth bendem. Rahdus bagatus nowehrojumus dod schi teefibu drama! Kreetns un labfirdigs zilweks, kursch firsnigi mihl sawu gimeni, ar behrna tizibu Deewan, top par Utilu, kas ar uguni un sobenu isnihzira pilsehtas un zeemus, kuros atradis patwehrunu wina pretneeks. Un la tas wiss issklaidrojams? Taisni ar to ihpachibu, kas winu til augsti pazel pahr wiseem wina pretneeseem, kuri beidsot snin pahr winu uswaru: ar wina augsto lituma zeenu, wina tizibu ta swehtumam, wina ihstas, weseligis teefibu sajuhtas energiju. Un te ari wina listera satrizinoschais tragisms, ka taisni tas wina ihpachibas, kas wina rakstura leelakais zehlums: wina teefibu sajuhtas ideala sajuhtama, wina waroniga adoschanas teefibu idejai, kas wisu aismirft un wisu tai seedo, ka taisni schis ihpachibas isnahk tam yar postu sadursme ar ta laika noschelojamo pasauli, pasaules leelo un wareno pahrgalwigo augstprahtibu

un teefneschu glehwumu, kas aismirfuschī sawu peenahlumu. Wiß, ko winsch noseedssees, kriht diw-
 kahrt un trihskahrt atpakal uf paschu semes wald-
 neeku, wina eerehdneem un teefnescheem, kas wiau
 no teesibu zela padsinuschī uf besteesibu zela. Ne-
 weena netaisniba, kas zilwekam jazeesch, lai ta buhtu
 zit smaga buhdama, wismas weenkahrtscha zilweta
 tikumiskai fajuh tai, ne tuwu naw tit nepanesama, ta
 ta, ko nodara no Deewa eezelta waldiba, pate sai-
 modama teesibas. Juridiska fleplawiba, ta to sih-
 migi nosauz, ir ihsts teesibu nahwes grehts. Lituma
 usraugs un fargß top par ta fleplawu: tas ir abrstß,
 kas nosahlo sawu flimneeku, aifbildnis, kas noschnaudß
 tam ustizeto behrnu. Romã peelukulotu teefnesi
 fodbija ar nahwi. Teesai, kas lausufe teesibas, naw
 breefmigaka apsuhdsetaja par noseedsneeka tumscho
 un pahrmatumu pilno tehlu, noseedsneeka, kas tapis
 par tahdu aif aifskartas teesibu fajuh tas. Dehr-
 kamas un netaisnas teefas upuris gandrihs ar waru
 top nogruhtß no teesibu zela, top par sawu teesibu
 atreebeju, ispilda un iswed tas pats uf sawu roku.
 Beeschi tas aismirßt tuwako mehrki, top par fa-
 beedribas nefameerinamu eenaidneeku, laupitaju un
 fleplawu. Bet ari tas, kuru wina augsta, tikumiska
 daba glahbi no schahda zela, ta Michaels Kolhass,
 top par noseedsneeku, un, tad jazeesch fods, par sawas
 teesibu fajuh tas mozelli un afinsleezneeku. Saka, ta
 mozellu afinis nepluhstot welti, un lai buhtu, ta
 schai gadijumã tas buhtu ta pateesiba, lai wina
 brijhdinoscha ehna wehl ilgi gahdatu, ta nebuhtu
 eespehjami tahdi waras darbi ar teesibam, tahdi
 winam bij jazeesch.

Ja no garu walßts esmu aizinajis scho ehnu, tad
 tapehz, lai ar spilgtu peemehru rahditu, kas draud
 taisni spehzigai un idealai teesibu fajuh tai tur, tur
 teesifski eekahrtojumi leedsas dot tai apmeerinajumu.*)

Reaktarigi no Kleista, no mana darba pamudinats, apstrah-
 dajis scho paschu tematu Karlis Emils Franzofs sawã

Der zihna par likumu top par zihnu pret likumu. Teesibu sajubta, pamesta no tās varas, kurai ta bij jafargā, pate atstahj likumu pamatus un pate ar fawu palihdsibu luhko panahkt to, ko nesapraschana, launprahriba un besspehziba tai leeguschi. In ne titai atfewisckheem, sewischki spehzigeem un darbi-geem rakstureem tahda teesibu sajubta, kas sazelas apfuhdsibā un protestā pret tahdeem teesibu apstahkheem, tahda apfuhdsiba un tahds protests daschreis atrod atbalsi wisa tautā, parahdibās, kuras pehz ta, tahdam mehrkiu tās domatas un tā uf tām flatas tauta waj sinama kahrta un tās isleeto, war apsihmet par tautas ihpatnejeem furogateem waj papildinajumeem pee walsts eerihkojumeem. Pee tahdeem peeder widuslaiku fleepenās teefas un diwkauju teesibas, kas leezina par to laiku teesu nespehzibu waj partejibu un walsts waras besspehzibu, tagad diwkaujas, kas faktiski peerahda, ka sodi, kahdus walsts usleek par goda aiskarschanu, neapmeerina pilnigi sinamu sabeedribas schkiru goda sajubtu. Pee tahdeem peeder ari forsitaneeschu afins atreebiba un tautas teefa Seemel-Amerikā, tā sauzamais lintschu likums. Wisi tee leezina, ka walsts eerihkojumi nesastan ar tautas waj sinamas kahrta teesibu sajubtu. Ratrā sinā tajos ir pah-

romanā „Zihna deht teesibam“ (Der Kampf um's Recht, Breslau 1882). Michaels Kolhas stahjas zihnā tapehz, ka neewatas wina pascha teesibas, scha romana waronis — par tās komunas teesibam, kuras wezatais tas ir un kuru atsihschanu tas welsigt mehginajis panahkt ar wiseem legaleem lihdselkeem un leelato ufupureschanos. Motiws schai zihnai deht teesibam tā tad wehl augstas nelā Michaelim Kolhasam, tas ir teesibu idealisms, kas pats sew neprasa neko, wisu titai ziteem. Mana raksta mehrkis man neattaus nostahdit peenahzigā gaismā meistaribu, ar tahdu autors ispidijis fawu usdewumu, bet lastajam, kas interesejas par tematu, ko sche esmu apstatijis, waru to uf wissiltato eeteikt. Schis darbs ir zeenigs papildinajums Kleista Michaelam Kolhasam, til pateesi un ar tahdu pahrliezinoschu spehtu tehlotā dwehfeles dsihwe, ka ta katru tibri negribot aiskrauj sew lihdi.

metums walstij, waj nu tas, ka tahdi blakus eerihkojumi winas wainas dehl wajadsiigi, waj ari tas, ka ta tahduš zeesch. Atsewischkam zilwekam tee war tapt par grubtu konfliktu zehloni, ja likums tahduš eetahrtojumus aistleedsis, bet naw spehjis fattiski isnihdet. Korsikaneeti, ja winsch, ispildidams walsts likumu, atturas no ašinsatreebibas, winejee nizina; ja tas sem tautas teesiflo eeskatu spaida, padodas scheem eeskateem, tas kriht atreebejas teefas rolās. Tapat ir ar diwklauju pee mums. Kas apstahktos, kur diwklauju usfkata par goda peenahturnu, to atraida, kaitē šawam godam, ja peenem isaižinajumu, teef fodits. Tas ir jautajums, kas weenlihds kuteligš eeinteresetām personam un teefnešim. Senā Romā mehš weltigi mekletu pehž lihdsigām parahdibam: walsts eerihkojumi un tautas teesibu šajuhta bij tur pilnā šastanā.

* * *

Ar to es buhtu pabeidsis šawu apfkatu par katra atsewischka zilweka zihnu dehl teesibam. Mehš šekojām šchai zihnai pehž tās motiweem, šahkot ar pašu semako, weentahrschu intereschu aprehkinu, pazekotees lihds idealakam, personibas un tās etisto dšihwibas nosazijumu aisstahweschana, lai beidsot šafneegtu to stahwolli, kur zihnā eet tapehž, lai pate tairnibas ideja taptu dšihwa un dšihwotu, šcho wisaugstako galotni, kur weens aplams šolis noseedsneeku aif aifskartas teesibu šajuhtas nogahsch besteesibu besdibeni.

Bet interese par šchahdu zihnu naw eerobeschota weenigi ar priwatteesibam waj priwato dšihwi, ta šneedsas wehl tahku aif tām. Katra tauta ir galugalā tikai atsewischku individu kopsuma, un tā juht schee indiwidi, domā un darbojas, tā domā un darbojas pate tauta. Ja atsewischka tautas lozella teesibu šajuhta priwatās teesibās trula, glehwa, apatiska, ja tai to kawellu

deht, kahdus tai fagahdâ netaisni likumi un flitti eerihkojumi, naw brihwa laula, kur ta brihwi un fpehzigi waretu attihstitees, ja to fagaida waja-fchanas, kur jaatrod bij pabalsts un pamudinajums, ja ta aif wiseem fcheem eemesleem peerod pazeest neteefibas kâ tahdu leetu, kas naw grosama, kam te war nahlt wehl prahtâ, ka tahdâ notalpinatâ, nospeestâ, apatistâ teefibu fajuhtâ peepeschi waretu mostees dsihwa juhtiba un energiska darbiba, ja aifflartas ne atsewischka zilwefa, bet wifas tautas teefibas: isdarits usbrukums tās politiskai brihwibai, lausta waj gahsta tās fatwerfme, usbruzis ahrejs eenaidneeks? Kas naw radis wihrischligi aifstahwet pats fawas teefibas, kur tam lai rodas wihrischliba likt liblam fawu dsihwibu un mantu par kopibas leetu? Kas nekad naw warejis aptwert tos idealo wehrtibu faudejumus, kas bijuschki jazeesch wina godam un personibai, kad tas aif mihtâ meera waj glehwuma pameta nowahrtâ fawas teefibas, kas teefibu leetās paradis mehrot weenigi ar materielu intereschu mehru, kur tam lai rodas zits mehrs un kur tam lai rodas zita fapraschana, kad jaischkir par tautas teefibam un godu? Kur te lai peepeeschi rastos idealisms, kas lihds schim weenmehr tizis noleegts? Ne! Zihnitajs par walsts un starptautiskam teefibam ir tas pats, kas zihnās par priwatam teefibam. Tās paschas ihpaschibas, kahdas tas peefawinajees schai zihnâ, buhs tam ari zihnâ par pilsonigo brihwibu un pret ahreju eenaidneeku. Kas priwatās teefibās sehts, to paschu plaus walsts un starptautiskās teefibās. Privatteeefibu un priwatās dsihweš masās un wismasakās leetās pa pilitei jafakrahjas un jaisaug tam fpehkam, jafakrahjas tam moraliskam kapitalam, kas wajadsigs walstij, lai ar to waretu rikhotees leelumâ fawu mehru labâ. Privatteeefibas, ne walsts teefibas ir tautu politiskās audsinaschanas ihstâ skola. Ja grib finat, kâ kahda tauta wajadsibas gadijumâ aifstahwes

šavas politiskās teesibas un šawu starptautisko stahwolli, tad lai nowehero, kā atšewišķs tautas ložeklis privatā dšihwē eestahjas par šawām teesibam. Es tikko peewedu kā paraugu weenmehr uš zihnu gatawo angli, un te waru tikai atkahrtot to, to tur jau teizu: guldeni, deht kura winsch neatlaidigi strihdas, jareds Anglijas politiskā attihstiba. Šautai, kurā tapis jau par wispahreju paradumu, ka katrs ari masā un wismasakā leetā drošchi eestahjas par šawām teesibam, neweens needrošchinaseš atnemt pašu šwehtako, kas tai ir. Naw tapehž nejauschs gadijums, ka tai pašai tautai, kurai eelschejā dšihwē politiskā sinā bij wispilnigakā eelahrta un kura uš ahreeni bij wisšpehzigakā walsts, romeescheem, bij ari wispilnigakās un wisnolahrtotakās privatteesibas. Lai ari tas isklusas šawadi, teesibas ir tomehr idealisms. Ne fantasijas, bet rakstura idealisms, t. i. tahda zilweka idealisms, kursch pats šewi juht mehrki un kuram wišs žits mas kriht šwarā, ja to aisskar schajos wina wisdšikatajos eelschejos pamatos. Lai ušbrukums wina teesibam nahktu waj nu no kahdas atšewišķas personas, waj wina pašā waldibas, waj kahdas šweščas tautas, kahda gan tam nošime? Pretoschanās tahdeem ušbrukumeem nenoteiz ušbruzeja persona, bet teesibu šajuhta, moraliskais spehķs, ar kahdu tahdos gadijumos parasti aisstahwas. Šapehž muššam pateesš paleel wahrds: tautas politiskais stahwolliis eelschejā un ahrejā dšihwē atkarajas no tautas moraliskā spehķa. Rina ar šawām needram un riħstem peeauguscheem behrneem, neskatošes uš fimteem miljoneem eedšiwotaju, nekad neeenems šwešchu tautu azis to zee-nito starptautisko stahwolli, kahdu eenem masā Schweize.

Weseligas teesibu šajuhtas idealisms raktos to-mehr pats sem šaweem pamateem, ja tas aprobešchotos ar to, ka aisstahw weenigi šawas, weena zil-

wefa teefibas, nenemot tahkafas dalibas teefibu un lahrtibas uftureschanâ. Winam jafin, ka fawâs teefibâs katrs aiftahw teefibas wispahri un teefibâs wispahri fawas teefibas. Sabeedribâ, kur tahdi eeskati un tahda faprafchana par likumibu waldofchee, welti meklet pehz tam behdigam parahdibam, kas zitur faftopamas tif wifai beeschi, ka taifni tautas mafas ftahjas nofeedsneeka waj likuma pahrtahpeja pufe, ja waldibas eeftahdes tahdu grib apzeetinât, t. i. waldibas warâ tâs reds tautas dabifto pretneeku. Katrs tur fin, ka teefibu leeta ir ari wina leeta. Ur nofeedsneeku tur fimpatifê tilai nofeedsneeks, ne godigs zilweks, pehdejais gan drihsat gataws sneegt palihdfigu rolu polizijai un waldibai.

Deefin, waj no wifa fazitâ wairs pawifam jataifa flehdseens, kas fanemams ihfos wahrdos. Tas buhtu: walftij, kura grib buht zeenita uf ahreeni, ftipra un nefatrizinama eefchejâ dshiwê, par tautas teefibu fajuhthu naw augftakas mantas, ko fargat un ifkopt. Echis ruhpes ir weens no politiftas audfinafchanas leelateem un fwarigateem uf dewumeem. Ifkatra pilfona wefeligâ un fpehzigâ teefibu fajuhthâ walftij patš bagatafais awots pafchas fpehkeem, drofchafais pamats pafchas pafthwefchanai eefchejâ dshiwê un uf ahreeni. Teefibu fajuhtha ir wifa toka fafnes. Ja fafnes neder, ja tâs ifkaltufchas fmilti waj afmenainâ femê, wifs zits ir mahni: nahf wehtra un ifgahsch wifu toku. Zelmam un toka wirfotnei ir weenigi ta preefchroziba, ka tos wif reds, fafnes turpretim apflehptas femê un naw redfamas. Poftofchu eefpaidu darbiba, kahdu afstahj uf tautas moralifkeem fpehkeem netafni likumi un flikti teefiffti eerihfojumi, norifnas fem femes, kam peegreeft wehribu daschs politifts diletants netur par wehrtu. Winam no fwara tikai ftaltâ wirfotne, par nahwes fahlem, kas no fafnem fuhzas toka, tam naw ne jaufmas. Bet defpotifms fin, ar to tam jafahl, lai gahstu toku: wirfotni winsch pa-

gaidam neaifsteek, bet saposta safnes. Ur nelitumigu eejautſchanos privatteefibās, ar indiwiida neezinaſchanu deſpotiſms wiſur eefahzis. Rad tur tas ſawu darbu pabeidſis, koks gahſchas pats no ſewis. Sa-
pehz ſche pret to jauſſtahjas wiſpirms, un ſenee romeefchi ſinaja loti labi to tee dara, kad uſ-
brutumā ſeweetes titlibai un godam melleja eemeſlu, lai gahſtu ſehnina waru un de-
zem-wirus. Semneeka paſchapsinu noſpeest ſem naſtam un klaufcham, pilſoni noſtahdit polizijas aiſbildnibā, atkaju zelot darit atkarigu no paſes atwehles, no-
doktus iſdalit pehz eegribas un ſchehlaſtibas, ta ir — rezepte, par kuru labakas newaretu iſdomat pat
Matiauwelli, lai tautā nonahwetu katru wihrifchligu paſchajuhstu un titumifku ſpehtu un deſpotiſmam
nodroſchinatu jo weeglu uſwaru. Ra tee paſchi wahrti, pa kureem eenahluſchi deſpotiſms un pat-
wala, ſtahw atwehrti ari ahrejam eenaidneekam, gan neweens nebuhs domajis. Tikai tad, kad eenaidneeks
jau nahl, gudree par wehlu atſihſt, ka tautas tiku-
miſkaiſ ſpehts un teefibu ſajuhta buhtu bijis labakaiſ aiſſargš pret eenaidneeku. Rad ſemneeks un pilſo-
nis bij feodalu un abſolutai patwalaſi tikai nedſihwi preeſchmeti, wahzu walſts ſaudeja Elfaſu un Lot-
ringu. Ro gan eedſihwotaji un winu brahki wahzu walſti lai juſtu preeſch walſts, kad tee bij aiſmir-
fuſchi ſajuſt paſchi ſewi.

Sa tomehr ir muhſu paſchu waina, ja wehſtured pamahzibas ſaprotam tikai tad, kad jau par wehlu. Winaš waina ta naw, ka mehš to laiſā neſaprotam, jo wina ſawu mahzibu ſludina katrā laiſā ſtati un ſaprotami. Tautas ſpehts un teefibu ſajuhtas ſpehts
pehz ſawas noſihmes ir weens un tas pats. Audſet tautas teefibu ſajuhtu, noſihmē kopt walſts weſelibu
un audſet tās ſpehtu. Audſinaſchanu eš, ſinams, nedomaju tā teoretifku audſinaſchanu un mahziſchanu
ſkolā, bet teefas un taiſnibas pamatprinzipu praktiſku iſweſchanu dſihwē un wiſas dſihwes atteezibās. Ur

teesibu ahrejo mehanizmu ween wehl nefas naw panahkts. Tas war buht eerihkots tit pilnigi, ka walda wislabakâ kahrtiba, un tomehr schi pate kahrtiba war palikt neeewehrota un titt neewata wisleelakâ mehrâ. Likums un kahrtiba bij ari dsimt-buhfchana, ihpafchi nodokti no schihdeem un dauds ziti pagahjuscho laiku likumi un eerihkojumi, kuru prasibas stahweja wisafakâ pretrunâ ar weseligu teesibu fajuhtu un ar kureem walsts pate sew war-buht kaiteja dauds wairak, nekâ semneekem, pilfoneem un schihdeem, kureem tee wispirms bij janës. Stingriba, skaidriba un noteiktiba materielâs teesibâs, wisfâs teesibu nosarës, netikai privatâs, bet ari polizijas, pahrwaldibas, finansu teesibâs — tahdu likumu atmeschana, pret kureem teesibu fajuhta waretu nepatihkami atdurtees, teesu neaktariba, — tas lai buhtu walstij wehlets zelsch, kâ attihstitt lihds pilnibai pawalstneeku teesibu fajuhtu un lihds ar to paschas spehku. Ikkatrs no tautas par netaisnu atsihts likums waj eenihsts eerihkojums wahjina tautas teesibu fajuhtu un lihds ar to ari tautas spehku. Tas ir noseegums pret teesibu ideju, kas wispirmâ kahrtâ kriht atpakal us walsti paschu un tai beeschi jafamakfâ ar procentu prozenteem, un daschreis tai war makfatweseluprowinzi. Es, saprotams, nedomaju, ka walstij jaiswairas no scheem grehkeem weenigi ais schahdeem leetderibas eeskateem, es pat drihsal eeskatu, ka walsts swehts peenahkums — iswest scho ideju dsihwê winas paschas dehl, bet tas waretu buht teoretika idealisms, un man nebuhtu attaisnojuma, ja praktisks politikis un walsts wihrs, plezus paraustijis, atraiditu manu prasibu. Taisni tapehz esmu rahdijis jautajuma praktisto pusi, kas praktiskam walsts wihram pilnigi saprotama. Teesibu ideja un walsts intereses eet roku rokâ. Pazeest sliktas teesibas ilgaku laiku naw pa spehkam pat wisweseligakai teesibu fajuhtai: ta notrulinajas, faktropfojas, iswirft. Teesibu buhtiba, kâ jau wairak-

fahr
gaif
scho

3
Be
dar
Tal
"Si
bri
tâs
pat

lahrt esmu minejis, ir darbs. Kas leesmai brihwš
gaisš, teefibu šajuhtai darba brihwiba. Atņemti tai
šho brihwibu — nosihmē to noschnaugt.

* * *

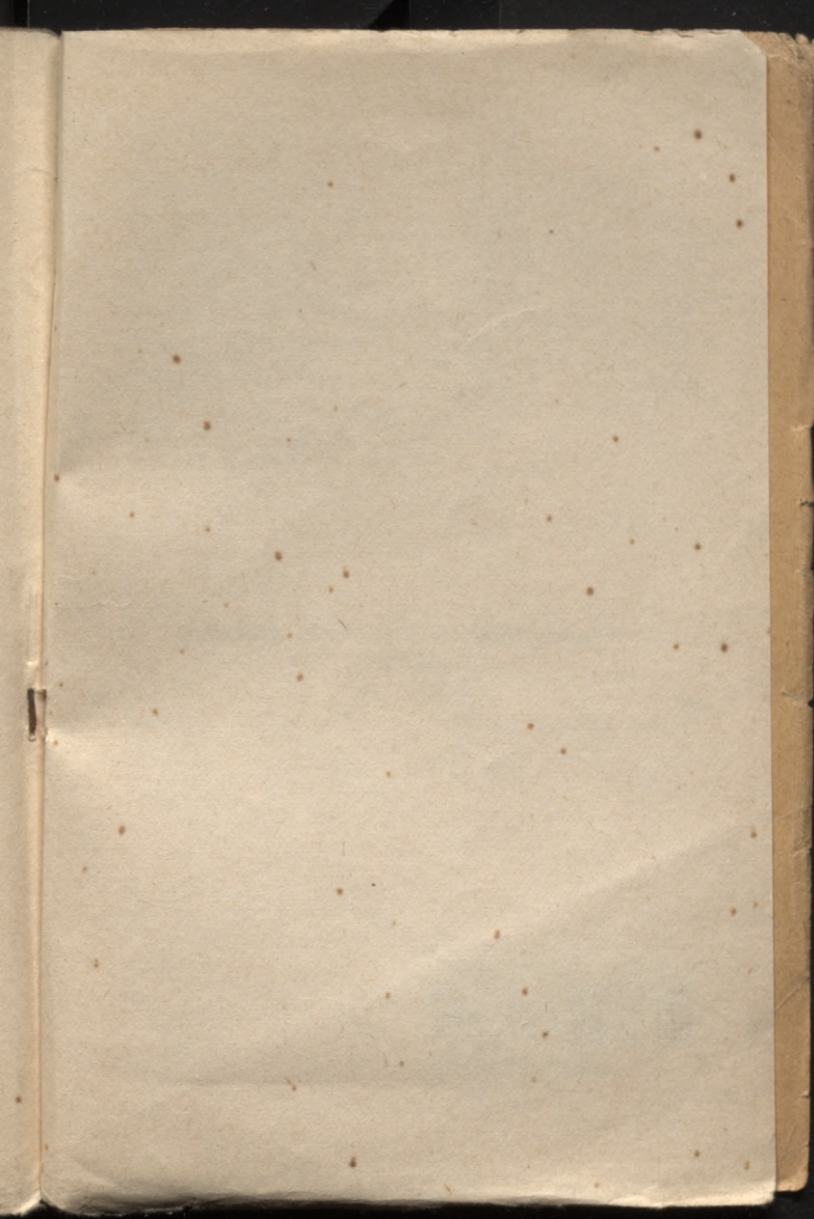
Zihna ir teefibu muhschigs darbs.
Bes zihnas naw teefibu, kà naw ihpachuma bes
darba. Bauslim: „Waiga šweedros Tew buhs
Tawu maifi ehst“ stahw blakus tikpat pateefs:
„Zihnà Tew buhs eeguht Tawas teefibas“. Tai
brihdi, kad teefibas pamet šawu zihnas gatawibu,
tàs pamet pašchas šewi. Uri atteezibà uf teefibam
pateefs paleef dšejneeka wahrds:

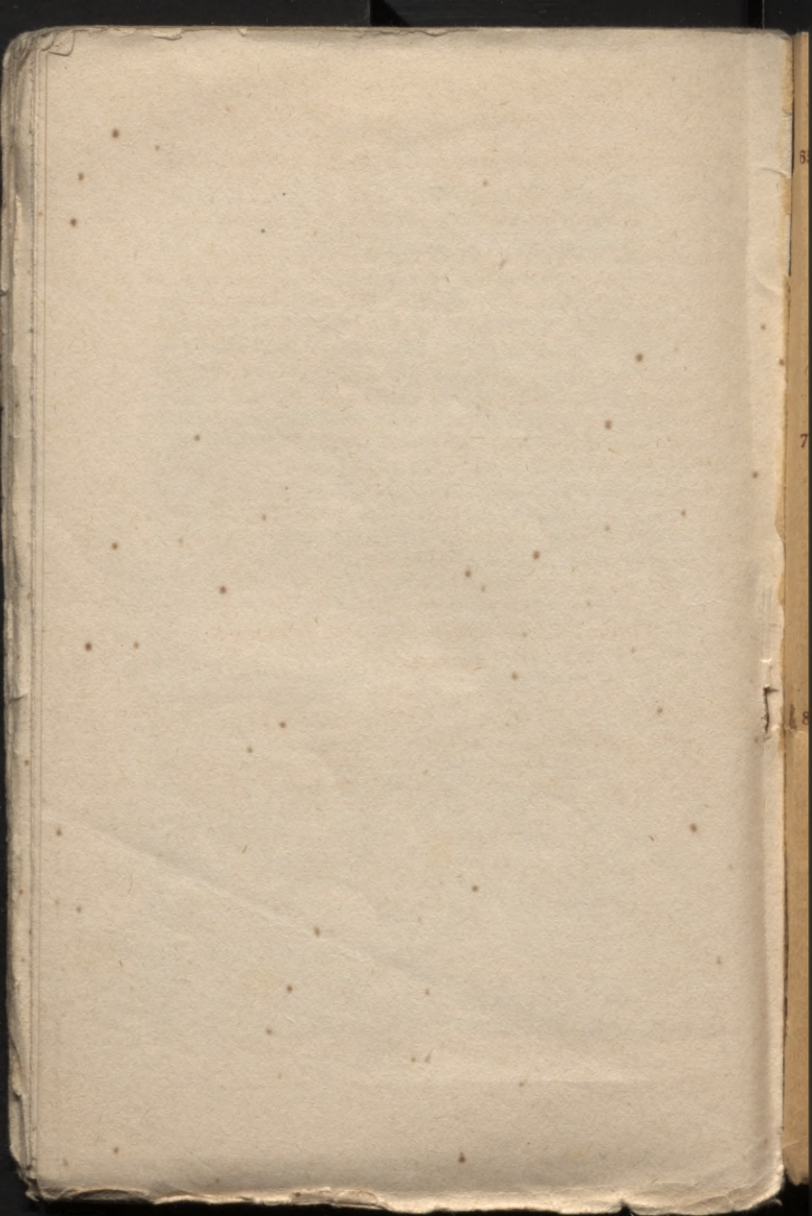
Ta wišas gudribas pehdešà atšina:
Til tas šew brihwibu un dšhwib' ispelnas,
Kam šatru deenu jaeelaro tàs.

There are many things in the world that are not
to be taken for granted. It is not always
the same old story.

There is a great deal of work to be done
in the world. It is not always
the same old story.

It is not always the same old story.
There is a great deal of work to be done
in the world.

Latveefchu „Univerfālā Bibliotēka“

Nr.	Kap.	Nr.	Kap.
1/2	Getes: Fausts, I. d., tult. Rainis	20	
3	Bjernfona: Rad jaunais wiņšs seed	10	
4	Lermontowa: Demons (ar Lermontowa biogrāfiju), tult. Rainis	10	
5/6	Turgenewa: Pawafara uhdeni, tult. Skalbe	20	
7	Tolstoja: Dīhwais miroņis, tult. Buhmanis	10	
8	Ibsena: Svehtki Solhaugā, tult. Rainis	10	
9	Skalbes: Pafemīgās dwehfeles	10	
10	Getes: Dsejas, tulkojuse Aspasija	10	
11	Turgenewa: Pirmā mihlestiba, tult. Skalbe	10	
12	Hauptmana: Hannele, tult. Rainis	10	
13/15	Nanna: Skototajs Mehstis, tult. Buhmanis	30	
16	Tolstoja: Weins, tult. Buhmanis	10	
17	Deglawa: Leelā Lawise	10	
18	Tolstoja: Wittotais kupons, tult. Buhmanis	10	
19/20	Getes: Jaunā Bertera zeeschānas, tult. Aspasija	20	
21	Hebbela: Judite, tult. Lihgotnu Zehstās	10	
22	Turgenewa: Punins un Baburins, tult. Austrinšč	10	
23	Skalbes: Latvju dainu islase I, Druvas un darba dseefmas	10	
24/25	Lešinga: Natans Gudrais, tult. Rainis	20	
26/27	Gintera: Dabas finibu wehsture, tult. Swingewitščs	20	
28	Tolstoja: Mupls Sergijs, tult. Janfons	10	
29	Hauptmana: Gabriela Štilinga behgšana, tult. Buhmanis	10	
30	Heijermansa: Zetiba uf svehtibu, tult. Janfon	10	
31/32	UpiŃŃa: Nemeers, noweles	20	
33	Tolstoja: Wehtstules, I. d. (1840—1880), tult. Janfons	10	
34/35	Scheffspira: Karalis Eirs, tult. Rainis	20	
36/37	Schillera: Witbelms Tells, tult. Rainis	20	
38	Hamsuna: Sapnotajs, tult. Skalbe	10	
39/40	Ibsena: Brands, tulkojis dsejā Aturaters	20	
41	Turgenewa: KauŃlis, tult. Austrinšč	10	
42	Heines: Seemetjubra, tult. Rainis	10	
43	Skalbes: Latvju dainu islase II, Bahru dseefmas	10	
44/46	Meimana: Eewads tagadnes estetika, tult. Behrsinšč	30	
47/48	Strindberga: Prezeti taudis I, tult. Janfon	20	
49	Lailda: Pafafas un Ńahsti, tult. Skalbe	10	
50/52	Getes: Fausts, II. daļa, tult. Rainis	30	
53	Pludona: MaŃā Anduta pirmās behrnibas atminas	10	
54	Turgenewa: Aiswehja, tult. Skalbe	10	
55/56	Raina: Selta Ńirgs	20	
57/58	Tolstoja: SadŃi-Murats, tult. Buhmanis	20	
59	TrübŃwasserera: Meistara tungs, tult. Dermanis	10	
60	Skalbes: Rā es brauzu Seemetneltas lubkotees	10	
61	Klawina: Dīhwes mirkti	10	
62	Getes: Egmonts, tulkojis Rainis	10	
63	FranŃa: Krenkbila leeta un SilbahŃŃa septinas Ńeewas	10	

Nr.	Kap.
64	Uailda: Satome, tulkojis Akraters 10
65/68	Gogola: Mirušās dveh- feles, I. data, tult. Wiſulis 40
69	Roni: Zeeumneeku labda- ris Dr. Friedrichs Sahfs, tult. Buhmanis 10
70	Puſhkina: Pihta dama un žitas noweles, tult. Štalbe 10
71	Kronwalda: Tautiſti žen- teenti, tult. Arons 10
72	Strindberga: Prežeti kau- dis II, tult. Janſon 10
73	Geteš: Stella, tult. Aſpaſija 10
74	Puſhkina: Borisfs Godu- nows, tult. Rainis 10
75/77	Turgenewa: Preeſchwa- lara, tult. Auſtrinsch 30

Nr.	Kap.
78	Geteš: Prometejš, tult. Rainis 10
79	Štalbeš: Latwju dainu is- lafe III, Dſeefmas un jau- niba 10
80/81	Kleiſta: Mitelšs Kolhafe, tulkojuſe Erdman 20
82/84	Šolſtoja: Wehstules, II. d. (1881.—1910.), tult. Janſons 30
85/86	Štalbeš: Sapni un teitas 20
87	Andrejewa: Žuda Žfa- riots un žiti, tult. J. Afars 10
88	Šjernſona: Pabri muhfu ſpehkeem, I. data, tulkojuſe Janſon 10

**Pehdejee „Univerſalās Bibliotekas“
numuri:**

Nr.	Kap.
89/91	Auſekla: Iſlaſiti rakſti, red. Cibgotnu Jehlaks . . . 30
92	Scholoma Aleichema: Kahda ſehna peesihmes, tult. J. Klawinsch 10

Nr.	Kap.
93	Geteš: Iſigenija, tulkojis Rainis 10
94	Ieringa: Žibna deht tee- ſbam, tult. K. Hirschs . . . 10

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308041346

U. Gulbja apgāhdibā isnahtušas ņahdas
jaunas grahmatas:

J. Raina kopoti tulkojumi,

drutati us glihta papira,
ar R. Tillberga wahta ņimejumu

	Kap.
1. Fausts. I. daļa. Tragedija no Getes . . .	60
2. Demons. Dsejojums no M. J. Lermontova. I. un II. daļa . . .	20
3. Švehtki Solhaugā. Drama 3 zehl. no Hen- rika Ibsena . . .	25
4. Hannele. Sapnu dseja no G. Hauptmana .	20
5. Natans Gudrais. Dramatiska dseja 5 zehl. no G. E. Lesinga . . .	60
6. Karalis Lirs. Trag. 5 zehl. no W. Šekspira	50
7. Wilhelms Tells. Drama 5 zehl. no Fr. f. Šillera . . .	50
8. Seemekjuhra. Heines . . .	25
9. Fausts. II. daļa. Tragedija no Getes . .	80
10. Egmonts. Behdu luga 5 zehl. no Getes .	45
11. Prometejs. Dram. fragments no Getes .	15
12. Borišs Godunovs. Drama no A. S. Puškina . . .	30
13. Ņigenija. <u>Statu luga</u> 5 zehl. no Getes .	30

J. Raina: „Gals un ņahturns”

Weena Tituma ņemas dseesma

Broscheta	150 kap.
Glihtā eesehjumā	200

J. Raina: „Induls un Urija”

Jaunibas tragedija peezos zehleenos

Broscheta, 267 lap. p.	150 kap.
Glihtā eesehjumā	200

Andreja Ņpifša: „Nemeers” Noweles

Broscheta, 233 lap. p.	75 kap.

R. Skalbes: Sapni un teikas Dsejoli

Broscheta	50 kap.